

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
Кафедра англійської філології та міжкультурної комунікації

БОРИС ДЖОНСОН ЯК ПИСЬМЕННИК І ПОЛІТИК

*Кваліфікаційна робота
освітнього рівня «магістр»
студентки II курсу магістратури,
спеціальності
англійська мова та література,
Галузь науки – 03 «гуманітарні науки»
Спеціальність – 035 «філологія»
Гнатюк Крістіни Миколаївни*

науковий керівник:
к.ф.н. Борисович Оксана Вікторівна

«Допущено до захисту»

Протокол засідання кафедри англійської філології
та міжкультурної комунікації

Протокол № 8 від 2.12.2021

Завідувач кафедри _____ проф. Белова А.Д.

КИЇВ
2021

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ	7
1.1. Поняття дискурсу в сучасній лінгвістиці	7
1.2. Політичний дискурс як об'єкт лінгвістичного дослідження.....	10
1.2.1. Загальна характеристика політичного дискурсу.....	10
1.2.2. Жанри політичного дискурсу.....	14
1.3 Мовна особистість політика.....	20
Висновки до першого розділу.....	24
РОЗДІЛ II. ЛІНГВІСТИЧНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ БОРИСА ДЖОНСОНА	27
2.1. Лексичний аспект реалізації мовної особистості Б. Джонсона.....	27
2.1.2. Індивідуальний стиль вираження оцінки.....	28
2.1.3. Індивідуальний стиль вираження емотивного стану.....	30
2.2. Граматичний аспект реалізації мовної особистості Б. Джонсона.....	32
2.2.1. Синтаксичний рівень.....	32
2.2.2. Морфологічний рівень.....	37
2.3. Стилiстичний аспект реалізації мовної особистості Б. Джонсона.....	43
2.3.1. Засоби стилістичного синтаксису.....	44
2.3.2. Засоби стилістичної семасіології	49
Висновки до другого розділу.....	51
РОЗДІЛ III РЕАЛІЗАЦІЯ КОМУНІКАТИВНИХ СТРАТЕГІЙ ТА ТАКТИК У МОВНІЙ КОМУНІКАЦІЇ Б. ДЖОНСОНА.....	53
3.1. Аргументація в структурі мовної особистості Б. Джонсона.....	53
3.2. Стратегія позитивної самопрезентації	57
3.3. Стратегія групової ідентифікації.....	61

Висновки до третього розділу.....	64
ВИСНОВКИ.....	66
SUMMARY.....	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	71

ВСТУП

Лінгвістичний профайл – це багатовимірне явище, дослідження якого неминуче відгукується на ті чи інші тенденції в лінгвістиці та суміжних науках (наприклад, в психолінгвістиці, соціолінгвістиці, лінгвокультурології та ін.). У цих галузях досліджуються питання, пов'язані із значенням людського фактору в процесах породження мовлення, в механізмах експресивності, вивчаються особливості індивідуальної мови, її соціальна диференціація і варіювання.

Дослідження реалізації політичного дискурсу, зокрема комунікативних стратегій і тактик, також сприяє розвитку інтеграції гуманітарних дисциплін, про що свідчать дослідження останніх років (Н.Д. Арутюнова, А.М. Баранов, Т.А. ван Дейк, О.С. Іссерс, В.Б. Кашкін, О.Н. Паршина, Г.Г. Почепцов, О.А. Романов, Дж. Серль, С.О. Сухих, О.І. Шейгал, Т.В. Юдіна та ін.).

Метою політичного дискурсу Бориса Джонсона виступає не тільки інформування аудиторії, а й формування у реципієнтів позитивного або негативного ставлення до висловленого, зміна світогляду адресата.

Актуальність дослідження викликана загальною антропоцентричністю сучасних досліджень та пояснюється видатною особистістю Б.Джонсона як політика та письменника.

Об'єктом дослідження виступає лінгвістичний профайл Бориса Джонсона.

Предметом дослідження є реалізація лінгвістичного профайла політика на лексичному, граматичному, стилістичному та прагматичному рівнях, а також дискурсивні особливості реалізації стратегій комунікативної поведінки.

Матеріалом дослідження слугували публічні виступи Бориса Джонсона. Під час дослідження було опрацьовано 84 літературних джерел різноманітної тематики(стилістика, лінгвістика, лінгводидактика, політичний дискурс тощо), та публічних виступів Б. Джонсона, 5 лексикологічних джерел та 5 ілюстративних джерел. Серед літературних джерел були опрацьовані роботи. Серед літературних джерел виокремлено матеріали XIX-XXI ст. Опрацьовано

приблизно 50 промов письменника і книга «The Churchill Factor: How One Man Made History».

Метою роботи є виявлення й опис дискурсивних характеристик лінгвістичного профайла Б. Джонсона. Реалізація поставленої мети зумовила необхідність вирішення наступних дослідницьких **завдань**:

- обґрунтувати концептуальні основи дослідження політичного дискурсу;
- вивчити поняття «мовна особистість» та дослідити сучасний стан теоретичного підґрунтя цього поняття, розглянути суміжні поняття «мовний портрет», «мовна особистість», «мовленнева особистість» та «індивідуальний стиль»;
- визначити лексичні та граматичні аспекти індивідуального стилю Б. Джонсона та визначити функціонально-стилістичні особливості мовних одиниць у процесі формування його мовної особистості;
- створити та описати типологію комунікативних стратегій та тактик у політичному дискурсі Б. Джонсона, виявити вербальні засоби їх реалізації.

Основними **методами** дослідження були описовий метод і метод спостереження особливостей промов політика у певних ситуаціях. Крім того, були реалізовані такі методи: кількісний метод (для підрахунку використання лексичних та граматичних одиниць у виступах), порівняльний метод (для виявлення характерних рис у промовах), метод семантико-стилістичного аналізу (визначення своєрідних мовленневих прийомів) та аналітичний метод із прийомами риторичного аналізу (для інтерпретації та узагальнення комунікативних стратегій та тактик, що застосовуються у промовах).

Новизна роботи полягає у комплексному та всебічному дослідженні реалізації мовної особистості Б. Джонсона на лексичному, граматичному, стилістичному рівнях у встановлений проміжок часу, а також у встановленні індивідуальних рис, що впливають на вибір тих чи інших способів вираження власної думки та донесення інформації до аудиторії.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що отримані результати можуть бути використані у дослідженні політичного дискурсу, у вивченні граматичних, лексичних та стилістичних засобів, що застосовуються політиками, та у вивченні ефективних маніпулятивних стратегій та тактик у політичній галузі.

Структура магістерської роботи. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ

1.1 Поняття дискурсу в сучасній лінгвістиці

Минуле століття було ознаменовано низкою невирішених питань, пов'язаних з дослідженням дискурсу, як лінгвістичного феномена. У численних роботах про дискурс зростає різноманітність підходів. Все більш актуальним напрямком теоретизації дискурсу стає його співвіднесення з суміжними феноменами, перш за все, таким як комунікація. Незважаючи на те, що вона активно і плідно використовується в дослідницькій практиці, поки не ставало завданням спеціальної роботи. .

«Дискурс – зв'язний текст в сукупності з екстралінгвістичними – прагматичними та іншими факторами; текст, взятий в подієвому аспекті; мова, розглянута як цілеспрямована соціальна дія, як компонент, що бере участь у взаємодії людей і механізмах їх свідомості (когнітивних процесах) »[1, с. 136-137].

На думку Т. А. ван Дейка, «дискурс – це комунікативна подія, що відбувається між мовцем і слухачем (спостерігачем та ін.) в процесі комунікативної дії в певному часовому, просторовому іншому контексті. Ця комунікативна дія може бути мовною, письмовою, мати вербальні і невербальні складові». Цінність моделі дискурсу, запропонованої Т. ван Дейком, полягає у виявленні «комунікативної події» як складної єдності мовної форми, значення та дії [2, с. 46].

У статті «Про типи дискурсу» В. І. Карасик описує дискурс «як текст, занурений в ситуацію спілкування, який допускає безліч вимірів. З позицій прагмалінгвістики дискурс являє собою інтерактивну діяльність учасників спілкування, встановлення і підтримання контакту, емоційний та

інформаційний обмін, надання впливу один на одного, переплетення моментально мінливих комунікативних стратегій і їх вербальних і невербальних втілень в практиці спілкування, визначення комунікативних ходів в єдності їх експліцитного і імпліцитного змістів» [5].

З цим пов'язане розкриття дискурсу з позицій психо- та соціолінгвістики. На думку В. І. Карасика, «він цікавий як розгортання перемикань від внутрішнього коду до зовнішньої вербалізації в процесах породження мовлення і її інтерпретації з урахуванням соціально-психологічних типів мовних особистостей, рольових установок і приписів ». Соціолінгвістичний підхід до дослідження дискурсу передбачає аналіз учасників спілкування як представників тієї чи іншої соціальної групи і аналіз обставин спілкування в широкому соціокультурному контексті [5, с. 82-87].

Саме єдність аспектів аналізу виступає як необхідна умова типології феноменів. В. І. Карасиком виділяються два основних типи дискурсу: персональний і статусно-рольовий (інституційний). Останній являє собою спілкування в заданих рамках статусно-рольових відносин. На цій основі інші дослідники визначають його як «комунікативне явище, яке здійснюється за допомогою створення зв'язкових текстів і володіє екстралінгвістичними особливостями». В даному аспекті найбільш повно розкриваються складові дискурсу: спілкування, комунікативний простір, створення текстів, мовні акти та екстралінгвістичні характеристики. Комунікативна взаємодія передбачає використання соціокультурного простору, що призводить до конкретизації дискурсу і виділенню його численних видів [5, с. 86-90].

Щодо видів статусно-рольового дискурсу В. І. Карасик (з урахуванням єдності взаємодоповнюючих класифікаційних ознак) розглядає п'ятнадцять основних: політичний, дипломатичний, адміністративний, юридичний, військовий, педагогічний, релігійний, містичний, медичний, діловий, рекламний, спортивний, науковий, сценічний та масово-інформаційний. У типі

громадського інституту, який представлений різними видами, узагальнено ключовий концепт цієї фінансової інституції: політичний дискурс це влада, педагогічний – навчання, релігійний – віра, а публічний дискурс – це в свою чергу комунікація.

Тут, на наш погляд, простежується взаємозв'язок між публічним видом даного типу дискурсу та його ключовим концептом, тобто комунікацією. З чого можна зробити висновок, що поняття дискурс трактується ширше, ніж комунікація.

Специфіка статусно-рольового дискурсу розкривається в типі суспільного інституту, який в колективній мовній свідомості пов'язується з певними функціями людей, спорудами, побудованими для виконання даних функцій, громадськими ритуалами поведінковими стереотипами. Дискурс характеризується на підставі двох системоутворюючих ознак: цілі та учасники спілкування. Наприклад, мета політичного дискурсу – завоювання і утримання влади. У свою чергу метою публічного дискурсу є здійснення комунікації в усіх її проявах, які носять публічний характер. Основними учасниками статусно-рольового дискурсу є представники інституту [4, с. 281].

Даний тип дискурсу належить до певного соціального інституту, учасниками політичного виду дискурсу повинні виступати політики (наприклад, перші особи держави, тобто президенти, монархи та ін., які мають приналежність до інституту влади). Учасниками ж публічного виду, відповідно, виступають публічні особи, незалежно від їх політичної приналежності.

На підставі виконаного аналізу можливі кореляції між дискурсом і комунікацією можуть бути узагальнені п'ятьма основними позиціями: для дискурсу актуально осмислення категоризація в категоріях комунікації [7, с. 81-86]; лінгвістична співвіднесеність трьох феноменів може бути представлена як кореляція між дискурсом, подією, аналізом, які утворюють одну систему – соціальну комунікацію (такі найбільш поширені традиції теоретизації у

французькій школі дискурсаналізу; дискурс може визначатися в рамках комунікації через модус події – як «конкретна комунікативна подія в типологічно обумовленому комунікативному просторі» [13, с. 143] або як комунікативна подія, що відбувається в процесі комунікативної дії в певному часі, просторі; дискурс співвідноситься з різними сферами міжособистісної, соціальної комунікації.

1.2 Політичний дискурс як об'єкт лінгвістичного дослідження

1.2.1. Загальна характеристика політичного дискурсу

Політичний дискурс відіграє ключову роль у формуванні ставлення й поглядів аудиторії, що проявляється у його маніпулятивному потенціалі, який виражається у використанні політиками риторичних навичок для зміни та контролю думок та волевиявлення людей. У зв'язку з цим дедалі частіше лінгвісти проявляють науковий інтерес до вивчення мовлення політиків задля встановлення механізмів, стратегій та тактик, що використовуються в політичному дискурсі задля досягнення поставлених цілей.

У межах лінгвістики значення терміну «дискурс» змінюється залежно від контексту, в якому він використовується, але аналіз підходів дозволяє виокремити два основні визначення. Перше належить З. Гаррісу, він стверджує, що дискурс – це рівень мови над реченням [72]; а друге (відповідно до Дж. Браун та Дж. Юла) зводить дискурс-аналіз до аналізу того, як використовується мови, що включає не тільки опис лінгвістичних форм, а й форми, цілі та функції, що реалізуються в ході діяльності людини [65].

Тим не менше, багато вчених вивчали цю проблему і пропонували свої визначення дискурсу. На думку Д. Крістала, дискурс – це безперервний відрізок (особливо розмовної) мови, що є більшим за речення [88], це сукупність висловлювань, які складають будь-яку впізнавану мовну подію [88].

Взагалі, дослідження дискурсу передбачає застосування міждисциплінарного підходу, про що Р. Водак зазначає: складні взаємини між дискурсом і суспільством не можуть бути адекватно описані без об'єднання лінгвістичних і соціологічних підходів [82, с. 181].

Розуміння місця політичного дискурсу у системі залежить від підходу до його класифікації. З огляду на це, вважаємо за необхідне зазначити, що Р. Лакофф, виходячи із інтенсивності впливу на адресата, виокремлює звичайну розмову та персуазивний дискурс [73, с. 26]. При подальшій класифікації персуазивного (аргументативного) дискурсу дослідники виокремлюють такі підвиди: побутовий, академічний, діловий, рекламний, юридичний та політичний [6, с. 13]. В основу типології В.І. Карасика покладаються ціннісні ознаки дискурсу, відповідно до яких вчений вирізняє соціолінгвістичні (буттєвий та інституційний) і прагмалінгвістичні (гумористичний, ритуальний) типи дискурсу [22, с. 299-408]. В рамках нашого дослідження особливу увагу становить саме інституційний тип дискурсу, до якого належать такі підтипи: військовий, дипломатичний, діловий, науковий, педагогічний, рекламний, юридичний, зокрема політичний [22, с. 286].

Ознаки типу інституційного дискурсу відображають тип соціального інституту, який вважається феноменом культури, в його матеріальному і духовному вираженні, має розмиту периферію і жорстке ядро. Як вважає В.І. Карасик, суспільний інститут можна представити у вигляді складного фрейму, до якого належать люди, зайняті відповідною діяльністю, їх характеристики, типові для цього інституту, поведінкові стереотипи, суспільні ритуали, міфологеми даного інституту і тексти, що зберігаються й функціонують в даному соціальному утворенні [22, с. 193].

20

У спробах визначити поняття «політичний дискурс», описати його властивості, визначити жанри комунікації, встановити місце політичного

дискурсу в парадигмі сучасних знань науковці зіштовхуються із рядом проблем, до яких належать: визначення власне політики, встановлення ролі контексту в політичному дискурсі, необхідність застосовувати міждисциплінарні підходи до вивчення проблеми тощо.

Всі перераховані вище труднощі усвідомлюються повною мірою сучасними дослідниками дискурсу, що, у свою чергу, ставить перед ними ряд принципових завдань, які необхідно вирішити. Серед них: міждисциплінарна консолідація підходів у дискурсивних дослідженнях; створення унітарного, такого, яке б задовільнило усіх, визначення дискурсу і виокремлення низки його ключових параметрів; створення методологічної бази для аналізу сумісності дискурсів різних типів у галузі суспільних відносин; побудова загальної теорії дискурсу, яка змогла б об'єднати в собі все більш спеціалізовані теорії [36].

Перший підхід до вирішення таких завдань був зроблений прихильниками так званого «критичного дискурс-аналізу» [70; 68; 82], які ґрунтують свої погляди на трактуванні політичного дискурсу як виключно екстралінгвістичного феномену, в якому його соціальні, політичні та культурні характеристики підпорядковують собі мовні. Прихильники критичного дискурс-аналізу (Ван Дейк, Водак, Ферклоу, Лаклан, Муфф) вбачають основне завдання сучасних досліджень у виробленні такої наукової моделі, яка дозволила б подолати зайву зосередженість критичного дискурс-аналізу на лінгвістичних аспектах аналізованих дискурсів і вийти, відповідно до Рут Водак, «на теоретичну модель, здатну об'єднати соціологічні, когнітивні й лінгвістичні категорії» [82, с. 181].

Другий підхід до вивчення політичного дискурсу пов'язаний із власне лінгвістичним підходом до предмету аналізу. Відповідно до нього, дослідники трактують контекст реалізації політичної мови й політичного тексту як багато в чому похідне від мовного змісту дискурсу: семантико-синтаксичні структури, на думку представників цього підходу, примушують людей робити певні

вчинки, формулювати певні погляди і будувати певні відносини. У рамках такого підходу акцент робиться на риторичних (персуазивних, сугестивних) функціях мови політики [21; 55; 58; 77].

Отже, політичний дискурс – це складне утворення, позначене чіткою жанровою структурою, яке реалізується в усній та письмовій формах, що характеризується низкою специфічних ознак (тематичною детермінованістю, чіткою рольовою структурою (адресант, адресат-опонент, адресат-спостерігач), спрямованістю комунікативної діяльності на захоплення або утримання політичної влади) й виконує певні функції в суспільстві: інформативну, аргументативну, персуазивну, контролюючу тощо [8].

Політичний дискурс також розуміють як вироблену в певних історичних і соціальних рамках інституційно організовану й тематично сфокусовану послідовність висловлювань, рецепція яких здатна підтримувати і змінювати відносини домінування й підпорядкування в суспільстві [36].

Д.Е. Аптер вважає, що політичний дискурс стосується смислових рамок та їх упорядкованості та невпорядкованості. Він надає особливого значення символічному капіталу як формі значення на відміну від економічного капіталу, який становить цілком різні форми влади. Символічний капітал виникає в результаті того, що події розповідаються, складаються, інтерпретуються індивідуально, а потім перетворюються на колективні майстер-наративи агентами, які в процесі пошуку та прогнозування, усності та письма, наративів та текстів можуть читати події як соціальні тексти. Наративна конструкція реальності, в значній мірі спирається на події як ознаки, зокрема на метафори та метонімії. Основний акцент робиться на силі інтерпретації, використовуючи міфи про минуле як докази. Досвід стає уявною реальністю, яка приймається як вища і переконлива форма істини [63].

Політичний дискурс як предмет лінгвістичних досліджень нерозривно пов'язаний із терміном «політика», що на думку Т.ван Дейка може включати не

лише всіх офіційних або неофіційних політичних суб'єктів, подій, зустрічі, налаштування, дії та дискурси, але також, як правило, абстрактно, політичні процеси (на зразок «перебудови»), політичні системи (на зразок деінократії та комунізму), політичні ідеології (наприклад, лібералізм) та політичні (групові) відносини (такі як влада, нерівність, гегемонія та гноблення). У всіх випадках, політика ні стосується лише політичних акторів, подій, відносин, практик чи властивостей, але також соціальних, економічних та культурних питань [67, с. 15-16].

До дискурсивних рис політичного дискурсу відносять його інституційний характер, інформативну спрямованість, змістову невизначеність, фантомність, езотеричність, динамічність, фактор мас-медіа, дистанційний характер, авторитарність та театральність [48, с. 204].

Визначаючи основні функції політичного дискурсу, варто виокремити такі: інтеграція групових політичних агентів, функція диференціації, атональності, гармонізації, інтерпретація й орієнтація, інформування, контроль та спонукання [52, с. 53]

1.2.2. Жанри політичного дискурсу

Як стверджує О.І. Шейгал, багатовимірність дискурсу в галузі політичної комунікації виражається через можливість виокремлення його жанрового простору за окремими параметрами, серед яких: міра прототипності, локалізація подій, соціокультурна специфіка, суб'єктно-адресні стосунки й міра інституційності [58, с. 232-243].

Різностороннє тлумачення політичного дискурсу, до якого входить його розуміння як особистісно- й статусно-орієнтованої комунікації, дає дослідникам можливість виокремлювати жанри політичного дискурсу на осі інституційності, розміщуючи їх послідовно від максимально інституційних до максимально неформальних. Така диверсифікація виглядає наступним чином:

- офіційні зустрічі представників держав, міжнародні переговори;

- політичні документи;
- промови політиків, публічні виступи;
- публічні політичні дискусії;
- прес-конференція;
- політичний скандал (останній знаходиться на перетині персонального і особистого);
- листи та телеграми задля висловлення підтримки або протесту;
- чутки, анекдоти, розмови про політику з друзями і в сім'ї.

Залежно від суб'єктів політичної комунікації, стратифікація відбувається за рахунок розмежування неінституційних та інституційних типів комунікації [52, с. 44-45].

Отже, для жанрової класифікації політичного дискурсу ключовим моментом є усвідомлення інституційного характеру такої взаємодії. З урахуванням цього, виокремлюють жанри, що реалізуються в комунікації, залежно від стосунків між учасниками взаємодії. Так, до першої групи належать жанри, що виокремлюють по лінії «суспільство-інститут» (наприклад, указ президента, телезвернення, публічний виступ / промова політика, політичне гасло, закон, постанова уряду тощо). До другої групи належать жанри, що відображають комунікацію між агентами в інститутах. З одного боку, ці жанри реалізуються у публічній сфері (наприклад, програма партії, доповідь на з'їзді партії, парламентська дискусія, переговори тощо), а з іншого боку, у внутрішній сфері (серед таких жанрів виокремлюють: закриті засідання, кулуарне обговорення, службове листування тощо). До третьої групи відносяться жанри, які виявляють комунікацію між громадянином і інститутом (наприклад, голосування на виборах, листи громадян до інститутів і уповноважених осіб тощо) [48, с. 205].

О.І. Шейгал зазначає, що існують маргінальні та прототипні жанрові форми, які виокремлюються відповідно до певних критеріїв: відповідність головній інтенції політичного дискурсу – первинність тексту, боротьба за владу і

перегукування з іншими типами дискурсу. До прототипних жанрових формам, відповідно до таких параметрів, О.І. Шейгал відносить первинні, інституційні жанри: переговори, декрет, гасло, публічну політичну промову, парламентські дебати. Периферійні політичні жанри розглядаються як вторинні, вони знаходяться на перетині з іншими типами дискурсу. Такі жанри позначаються респонсивним характером і до них належать анекдоти, пародії, карикатура, листи читачів, мемуари, інтерв'ю тощо [58, с. 244-245].

Взагалі, дискурси також доцільно розглядати з точки зору характеру суб'єкта, тимчасового плану, лінгвокультурологічного аспекту. З урахуванням цього, наводиться універсальна для всіх змістовно-тематичних типів класифікація [20]:

1. За тематикою (відповідно до окремих тем).
2. За жанровими параметрами:
 - 2.1. За іллокутивною характеристикою: інформативні, етикетні, імперативні, оціночні жанри.
 - 2.2. За формою передачі інформації: письмові, усні жанри.
 - 2.3. За зовнішньою формою: монологічні, діалогічні жанри.
 - 2.4. За місцем у польовій структурі: прототипні, маргінальні жанри.
 - 2.5. За способом вираження: вербальні, паралінгвістично ускладнені жанри.
 - 2.6. За каналом передачі інформації (опосередковані та не опосередковані жанри).
3. За характером суб'єкта: інституційний дискурс і індивідуальний (особистісний) дискурс.
4. За темпоральними характеристиками.
5. За національно-культурним параметром.

Задля систематизації всього різноманіття тематичних типів політичного дискурсу О.І. Шейгал пропонує співвідносити їх із структурою власне політики, оскільки саме політика як об'єкт політичного дискурсу, як сфера його

функціонування визначає його зміст [58]. Відповідно до цього, виділяють такі тематичні групи політичного дискурсу:

- дискурс, предметом якого є ідеологія (філософія ідеології): дискурс щодо консерватизму, лібералізму, соціалізму, анархізму, націоналізму, комунізму тощо;

- дискурс, предметом якого є політичні системи: дискурс щодо демократії, авторитаризму, тоталітаризму, теократії тощо;

- дискурс, предметом якого є сфера політичної діяльності: зовнішньополітичний, політико-економічний, політико-національний, політико-правовий, політико-силовий, політико-соціальний, політико-культурний, політико-освітній, політико-релігійний дискурс тощо;

- дискурс, предметом якого є політичні процеси та події: в узагальненому плані (дискурс виборів, військовий дискурс, дискурс мітингів та ін.); пов'язаний з конкретними подіями – наратив (дискурс перебудови, дискурс Президентських виборів 2020 тощо);

- дискурс, предметом якого є суб'єкти політики: дискурс про політичного діяча, про політичні інститути, про соціальні, етнічні, професійні, релігійні та інші групи; про впливових представників бізнес-структур, про громадянина (як суб'єкта політики) тощо [20].

Іллокутивний аспект мовленнєвого жанру відіграє особливу роль у дослідженнях політичного дискурсу, де визначає місце належить прагматичним параметрам дискурсу. Відповідно до класифікації Т.В. Шмельової [61], виокремлюються такі іллокутивні жанри політичного дискурсу:

- інформативні: новини, інтерв'ю, політичні мемуари, пресрелізи, парламентські дебати, парламентські слухання, переговори тощо;

- етикетні: інавгураційне звернення, новорічне привітання Президента тощо;

- імперативні: указ Президента, лозунг, політичне гасло тощо;

- оціночні: політична реклама.

Розгляд жанрів з точки зору форми передачі інформації також є релевантним під час дослідження політичного дискурсу, особливо для аналізу інтонаційних особливостей (наприклад, експресивних інтонаційних конструкцій; для встановлення специфічних рис фізіологічної / експресивної паузації), обумовлених усною / письмовою формою [20]. Таким чином, за формою передачі інформації виділяють такі жанри політичного дискурсу:

- письмові: політичні мемуари, аналітична стаття тощо;
- усні: теледебати, парламентські слухання, інтерв'ю, парламентські дебати, переговори тощо.

Розрізнення жанрів за зовнішньою формою (за діалогічним / монологічним характером) набуває в політичному дискурсі особливо важливого значення, оскільки ці характеристики переводяться у категорію комунікативної стратегії, коли вибір певної форми спілкування стає одним із способів досягнення політичних цілей і, ширше, важливою характеристикою дискурсу не тільки окремого політика а й цілої політичної епохи. Отже, за зовнішньою формою розрізняють такі жанри політичного дискурсу:

- монологічні: інавгураційна промова, політичні мемуари, новорічне привітання Президента, новини тощо;
- діалогічні: теледебати, інтерв'ю, парламентські засідання тощо [20].

З урахуванням тісного взаємозв'язку політичного дискурсу з суміжними типами необхідно звернути увагу на визначення місця жанру в польовій структурі дискурсу. З цієї точки зору слід виділити такі групи жанрів, відповідно до класифікації О.І. Шейгал [58, с. 327]:

- прототипні: парламентські дебати, публічна промова політика, гасло, голосування тощо;
- маргінальні: памфлет, фейлетон, указ президента, мемуари, політична карикатура тощо.

При дослідженні жанрів політичного дискурсу доцільно виокремлювати їх типи відповідно до способу вираження, а саме відповідно до наявності ускладнень за допомогою паралінгвістичних засобів. Особливе місце в політичному дискурсі займають паралінгвістично ускладнені тексти, вплив яких проявляються у більшому ступені сприйняття таких текстів адресатами, в порівнянні з неускладненими текстами, а також у довірі, яку вони викликають у адресатів. Отже, доцільно говорити про такі жанри за способом вираження:

- вербальні: новини, інтерв'ю, теледебати тощо;
- паралінгвістично ускладнені: політичні плакат, агітаційна листівка, політична карикатура тощо.

Стосовно політичного дискурсу, окрім розглянутих універсальних типів, можна говорити про жанри, що виділяються відповідно до каналу передачі інформації, з огляду на роль ЗМІ в трансляції текстів політичного дискурсу:

- не опосередковані ЗМІ: політичний мітинг, публічна промова політика тощо;
- опосередковані ЗМІ: газетні (нарис, аналітична стаття, інформаційне повідомлення); радіо-жанри (радіо-новини, радіо-інтерв'ю); телевізійні (теледебати, телеінтерв'ю); інтернет-жанри (блог).

Незважаючи на те що за політичним дискурсом закріплений статус інституційного дискурсу, в ньому може реалізуватись індивідуальний дискурс. Таким чином, відповідно до суб'єкта в політичному дискурсі виділяються:

- інституційний дискурс: дискурс політичного інституту (дискурс державної влади; дискурс політичних еліт; дискурс політичних партій, ідеологічних течій, напрямів, наприклад: дискурс опозиції; дискурс силових структур; дискурс ідеологічних структур); дискурс соціальних, етнічних, професійних, релігійних та інших груп;
- індивідуальний дискурс: дискурс політичного діяча; представника бізнес-еліти; громадянина як суб'єкта політичної комунікації.

Класифікація, в якій групи виділяються відповідно до темпорального плану, ґрунтується на періоді створення тексту. Політичний дискурс прив'язаний до тієї соціально-політичної формації, в умовах якої він породжений, суть якої він відображає, знаряддям якої він є. Як правило, з кардинальною зміною формації принципово змінюється і сам політичний дискурс (наприклад, повоєнний дискурс, новітній дискурс) [20].

Отже, жанр політичного дискурсу можна розглядати як складну мовну подія або гіпержанр, в якій реалізується головна мета політичного дискурсу - боротьба за владу. Для виокремлення жанрів науковці послуговуються такими критеріями, як: функціональне призначення, ступінь прототипності, соціокультурні специфічні риси, суб'єктивно-адресні відносини, а також рівень інституційності.

Очевидним є те, що кожний гіпержанр політичного дискурсу піддається подальшому поділу на менші за розміром жанри, серед яких виділяються одноактні висловлювання, які позначають або окремі мовленнєві тактики або субжанри. Необхідно зауважити, що кожна окремо взята мовленнєва тактика належить до репертуару певної мовленнєвої стратегії, що відображає репертуар окремої мовної особистості.

1.3 Мовна особистість політика

У рамках нашого дослідження на особливу увагу заслуговує мовна особистість, зокрема мовна особистість політика, як предмет досліджень політичного дискурсу. Встановлено, що комунікативна поведінка мовної особистості політика зумовлюється декількома факторами: по-перше, унікальним особистим життєвим досвідом, по-друге, індивідуальним набором мовних переваг, а по-третє, мовна особистість політика належить до

інституційного типу мовних особистостей, дискурсивна діяльність якої реалізується в інституційному дискурсі [53, с.76].

У сучасній лінгвістичній науці особливе місце належить лінгвістичним дослідженням, зокрема вивченню мовної особистості, в яких поєднуються здобутки в галузі соціолінгвістики, психолінгвістики та лінгвокультурології.

У результаті поширення деталізованого дослідження особливостей функціонування мовної особистості, виникає нова галузь лінгвістики – лінгвоперсонологія, до фокусу уваги якої відносяться не тільки загальні закономірності розвитку мови, а й культурно та національно зумовлені специфічні риси мови, психофізичні та індивідуальні риси мовців. До завдань лінгвоперсонології належить типологізація мовних особистостей відповідно до їхніх диференціальних особливостей. Зазначається, що лінгвоперсонологія дозволяє розглядати мовну особистість в синхронії та діахронії, що, сприяє виявленню певних тенденцій розвитку та передбаченню закономірностей поведінки осіб, що продиктовано їх соціальним статусом [45, с.161].

Коли дослідники розглядають особистість у побутовому розумінні, або з психологічної точки зору, на першому плані виступають когнітивні аспекти цього індивідуума, тобто його емоції, воля, а не інтелектуальні здібності. На противагу цьому, при аналізі мовної особистості звертається увага на її інтелектуальні здібності, хоча це вдається не на всіх рівнях володіння мовою. Саме це підштовхнуло Ю.М. Караулова до виокремлення трьох рівнів володіння мовою [23, с. 58-79]:

1) перший рівень (або ж, відповідно до Ю.М. Караулова, нульовий рівень) є рівнем ординарної мовної семантики. Отже, по відношенню до особистості цей рівень мови є нульовим й досить беззмстовним – він не дає змоги проявити індивідуальність. Важливість цього рівня полягає у тому, що він є передумовою для конструювання й функціонування особистості. Цей рівень

досліджується переважно у випадках, коли в центрі наукової уваги стоїть опанування другою мовою;

2) другий рівень (або ж, відповідно до Ю.М. Караулова, перший рівень) – це лінгво-когнітивний рівень; на ньому вже можливо прослідкувати ієрархію цінностей у картині світу аналізованої особистості. Зазначається, що навіть у рамках однієї мови неможливе існування єдиної картини світу. Побудова ієрархії цінностей особистості є необхідною передумовою для формування довершеного, несуперечливого світогляду. Варто зазначити, що світогляд особистості формується не в ізольованих умовах, а із урахуванням національно-культурних традицій і цінностей, які оточують індивідуум. Дослідження мовної особистості на цьому рівні полягає в детальному вивченні непобутових текстів, що продукуються нею. Для аналізу мовної особистості виокремлюється та досліджується варіативна частина в картині світу індивідууму, що є унікальною для аналізованої особистості.

Таке дослідження може відбутись лише за умови, що основний, незмінний елемент картини світу є єдиною і загальною для конкретно взятого періоду часу, а сам науковець, що проводить дослідження, знає закономірності й тенденції того часу;

3) третій рівень (або ж, відповідно до Ю.М. Караулова, другий рівень) – це прагматичний рівень; на ньому можливо прослідкувати мотиви, цілі й поведінку мовної особистості задля опису й встановлення їхніх впливів на становлення, розвиток особистості, а також на створення нею текстів й побудову ієрархії цінностей та світогляду в цілому.

Отже, з урахуванням рівнів реалізації мовної особистості вважаємо за необхідне окреслити рівні, на яких відбувається вираження характерних для конкретного індивідууму рис, та на яких можливе вивчення таких особливостей:

1. Графологічний рівень передбачає проведення аналізу почерку. Більшість шкіл графології вважають за необхідне починати аналіз з отримання загального враження від почерку. Потім досліджуються окремі аспекти: розмір, нахил, ширина, вертикальні пропорції, правильність, зв'язність, форма з'єднання, натиск, швидкість, ритм, рівномірність ліній, ступінь спрощення накреслення літер, відстань між словами і рядками, поля, загальне розташування і численні незначні (на перший погляд) деталі, такі як спосіб розставлення крапок, розчерків тощо [27].

2. Фонетичний рівень передбачає вивчення звукової системи, представленої в мовленні особистості. На цьому рівні дослідники звертають увагу звукові шаблони, індивідуальні особливості у вимові слів, інтонаційні портрети. Також варто зазначити, що фонетичні особливості мовлення є найменш індивідуалізованими [18, с. 28].

3. Лексикологічний рівень передбачає дослідження лексичних одиниць. На цьому рівні звертають увагу на окремі часто повторювані слова та ідіоми в різних контекстах. Також на цьому рівні проводиться аналіз на морфологічному та семантичному рівнях.

4. Семантичний рівень передбачає аналіз значення, в якому використовується ті чи інші лексичні одиниці мовцем. Відповідно, оцінка значення лексичних одиниць відбувається з урахуванням контексту.

5. Граматичний рівень передбачає аналіз складу речень, словосполучень та слів у мовленні особистості. На цьому рівні аналізуються частини мови, фрази, речення, а отже, на цьому рівні окрім граматичних структур досліджуються морфологія та синтаксис. Граматичний аналіз допомагає встановити передбачувані значення та події, а також маніпулятивний потенціал висловлень особистості.

6. Прагматичний рівень передбачає дослідження контексту. На цьому рівні науковці звертають увагу на контекст з метою виокремлення латентних

значень у тексті, а також маніпулятивного потенціалу, що полягає у привертанні уваги, заклику до дій, зміні точки зору адресатів.

Отже, мовна особистість є багатоплановим явищем, а тому для її всеохопного дослідження необхідно враховувати усі рівні, на яких відбувається реалізація. У нашому дослідженні ми вбачаємо за можливе провести аналіз лінгвістичного профайла Бориса Джонсона з урахуванням його специфічних рис на лексичному, граматичному, стилістичному та прагматичному рівнях.

Висновки до першого розділу

Сучасні лінгвістичні розробки концентруються на антропоцентричній моделі дослідження, у центрі яких стоїть людина та її мовлення. У зв'язку з цим, виникає ряд робіт присвячених індивідуальним особливим рисам мовлення окремих особистостей.

Лінгвістичний профайл – це сукупність мовленнєвих стратегій і тактик, які обумовлюють мовленнєві характеристики мовної особистості, які володіють високим імпліцитним потенціалом впливу на суб'єкта, і служать засобом формування певного образу особистості в процесі реалізації її комунікативних намірів у різноманітних соціальних контекстах.

У лінгвістиці функціонує ряд суміжних термінів, які використовуються науковцями у дослідженнях дискурсивних портретів: «мовна особистість», «мовленнєва особистість», «мовний портрет», «індивідуальний стиль» та «ідіолект», які, як було встановлено, знаходяться в гіпо-гіперонемічних відносинах, а найбільш узагальненим терміном з перерахованих є «мовна особистість».

Виокремлюються різні рівні мовної особистості відповідно до різноманітних класифікацій, наприклад, Караулов зазначає, що мовна особистість реалізуються на рівні ординарної мовної семантики, лінгво-когнітивному та

прагматичному рівнях. У нашому дослідженні ми звертаємося до іншої класифікації та розглядаємо лексичний, граматичний (у тому числі морфологічний), стилістичний та прагматичний рівні.

У рамках дослідження нас цікавить політичний дискурс, у якому відбувається реалізація аналізованої комунікації мовної особистості. Політичний дискурс розглядається як офіційний обмін аргументованими думками щодо дотримання одного з альтернативних курсів для вирішення соціальної проблеми. Його метою є залучення громадян до прийняття рішення, переконання інших (за допомогою фактів та логіки) й уточнення найефективнішого способу вирішення соціальної проблеми. Політичний дискурс належить до інституційного, а отже у ньому реалізується взаємодія громадянина з інститутом або представниками влади.

Жанрова класифікація в політичному дискурсі не є чітко визначеною, оскільки вона поповнюється типами, які виділяються відповідно до каналу передачі інформації (з урахуванням переважно опосередкованого ЗМІ характеру політичного дискурсу), за ступенем афористичності (з урахуванням високого ступеня прецедентності висловлювань політиків).

Особливості політичного дискурсу проявляються також в специфічному наповненні універсально виділених типів. Так, тематика політичного дискурсу зумовлена і обмежена сферами поширення самої політики; традиційно виокремлювані іллокутивні жанрові типи доповнюються специфічними (наприклад, інформаційно-аналітичним), а також перехідними, часто ускладненими оцінкою (наприклад, інформаційно-оцінним, імперативно-оцінним), з урахуванням оціночного характеру самого політичного дискурсу; формальні ознаки (письмова / усна форма, монологічність / діалогічність) у політичному дискурсі набувають статусу комунікативних стратегій, а також характерних рис суб'єктного дискурсу; креолізовані тексти стають особливим засобом емоційно-психологічного і прихованого маніпулятивного впливу; а

індивідуальний дискурс набуває риси інституціонального, оскільки його аналіз проводиться з урахуванням приналежності політика до певного інституту; темпоральні характеристики політичного дискурсу пов'язані із конкретною політичною формацією, режимом, або навіть із головою держави.

РОЗДІЛ II. ЛІНГВІСТИЧНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ БОРИСА ДЖОНСОНА

2.1. Лексичний аспект реалізації мовної особистості Б. Джонсона

У 21 столітті суспільство перебуває під впливом таких явищ, як стимулювання та маніпуляція. Науковці займаються вивченням факторів, що впливають на прийняття рішень та вибір. Люди постійно перебувають під впливом мовлення інших людей, слова інших впливають на думки, ставлення та систему цінностей особистостей. На особливу увагу заслуговує вибір лексики, що використовується зокрема політиками для подання інформації, особливо такої, що слугує для представлення соціально-політичних процесів та впливу на їхню оцінку.

В інституційному дискурсі вибір лексичних одиниць вважається одним із найбільш мобільних рівнів, оскільки саме лексика активно та безпосередньо реагує на численні зміни в соціально-побутових умовах.

Основною рисою мовлення політиків є використання специфічної групи лексичних одиниць, яка містить у собі такі шари:

1) загальнополітична лексика, до складу якої входять терміни із філософської, соціологічної, культурологічної, релігійної галузі, а також лексичні одиниці, які відображають різні аспекти життєдіяльності різноманітних союзів, асоціацій, громадських організацій та процесів, що відбуваються у світській та культурній сфері країни [9];

2) спеціально-політична лексика, до складу якої входять назви урядових органів, а також окремих посад, політичних рухів та партій, а також термінологія, що використовується у таких галузях, як міжнародна політика, юриспруденція, економіка, вибори та військова справа [9].

Взагалі, політичні промови відрізняються персуазивністю, тобто їхньою основною метою є маніпуляція суспільною думкою та її зміною на оратора. Отже, для здійснення впливу на широке коло людей промови політиків мають

вирізнятися використанням спеціальної лексики, а також позначатися відповідними синтаксичними рисами.

2.1.2. Індивідуальний стиль вираження оцінки

Взагалі, лексичний потенціал політичних промов полягає насамперед у використанні емотивних одиниць. Оцінка об'єктивного світу політиком відбувається на основі його суб'єктивного ставлення, а також з урахуванням аксіологічного характеру об'єкта оцінки.

До першої групи відносяться лексичні одиниці, що містять оцінку, засновану на аксіологічній інтерпретації. Така класифікація ґрунтується на дихотомії «хороший / поганий», що дозволяє виокремити два типи оцінки: позитивна та негативна. Така класифікація відображає високий ступінь узагальнення, оскільки вона виходить із аксіологічної основи категорії оцінки і дає змогу дати відповідь лише на одне запитання: автор висловлювання виражає позитивне чи негативне ставлення до об'єкта дійсності, тим самим визнає чи не визнає його значення?

Іменники представляють найбільш численну групу слів із позитивним та негативним значенням. У промовах Джонсона найчастіше зустрічаються такі іменники із позитивним значенням: *agreement* (10), *ally* (58), *defence* (17), *freedom* (25), *friend / friendship* (18), *glory* (9), *justice* (9), *peace* (20), *security* (7), *strength* (26), *treaty* (8), *victory* (22). Для порівняння зазначимо, що такі лексичні одиниці, як *independence* та *liberty* використовуються два й один раз відповідно.

Усі наведені лексичні одиниці можна поділити на такі групи, відповідно до спільного семантичного компонента: по-перше, сила й перемога/мир (*defence, freedom, glory, justice, peace, security, strength, victory*), по-друге, співдружність та співпраця (*agreement, ally, friend / friendship, treaty*).

До групи часто вживаних іменників з негативним значенням належать: *agony* (7), *anxiety* (5), *attack* (25), *bomb/bombing/bomber* (29), *casualty* (5), *enemy*

(47), *fear* (10), *fire* (8), *foe* (6), *invasion* (19), *loss* (26), *problem* (4), *trial* (5), *tyranny* (11), *victim* (7), *violence* (4), *war* (72), *weapon* (7).

Проаналізовані лексичні одиниці належать до таких груп, виокремлених відповідно до їхнього спільного семантичного компоненту: перша – негативні емоції та стани (*agony, anxiety, fear, violence*), а друга – негативні процеси / наслідки (*attack, bomb/bombing/bomber, casualty, enemy, foe, invasion, loss, problem, trial, tyranny, victim, war, weapon*).

Другу за численністю представлених одиниць складають прикметники, що передають оцінне значення. До найбільш поширених прикметників із позитивним значенням належать: *able* (17), *capable* (6), *fraternal* (4), *free* (13), *full* (9), *glorious* (4), *good/better/best* (35), *joint* (5), *peaceful* (3), *powerful* (14), *safe* (4), *splendid* (7). Відповідно до семантичного компоненту такі прикметники поділяються на ті, що позначають загальну позитивну оцінку (*good, full, splendid*); ті, що позначають сили та спроможності країни (*able, capable, powerful*).

Прикметники із негативним значенням у порівнянні із прикметниками з позитивним значенням становлять значно меншу групу: *aggressive* (4), *anxious* (4), *cruel* (3), *dangerous* (5), *ferocious* (2), *hostile* (4), *terrible* (7), *totalitarian* (3). На нашу думку, така диспропорція пов'язана із тим, що однією зі основних функцій ЗМІ в демократичному суспільстві є інформування та спонукування громадян до активної участі в політичних процесах, а не просто до їх пасивного спостереження [74, с. 12]. Дослідники стверджують, що окрім інформації про об'єктивну дійсність текст може передавати інформацію про автора / адресанта через оцінку явищ об'єктивної дійсності і це, в свою чергу, спонукає адресата прийняти точку зору адресанта [13, с. 18]. Таким чином, прикметники з позитивним значенням допомагають мовцю побудувати позитивний імідж як прем'єр-міністра (як особистості) так і політики, яку він проводить.

До третьої групи ми відносимо дієслова, оскільки більшість із представлених у промові політика дієслів позбавлені оціночного компоненту. Так наприклад, кількісний аналіз фрагменту промови [95] показує, що з 595 слів – 56 дієслів (ми не враховували модальні та допоміжні дієслова). З них – лише 13 передають позитивний або негативний оціночний компонент (*believe, break, destroy, evolve, fail (2), flinch, kill, perfect, renew, suffer, tempered, wound*). Серед дієслів із позитивним значенням, представлених у аналізованих промовах Борис Джонсона, найбільш поширеними є: *believe (16), develop (5), hope (17), trust (4), thrive (3)*.

Встановлено, що прислівники є взагалі найменш представленою морфологічною групою в аналізованих промовах, відповідно, квантитативний аналіз частоти використання прислівників встановив, що у фрагменті промови [95] серед 595 слів лише 10 прислівників, та жодний з них не є оціночним (*again, now, sometimes, tonight* тощо). У результаті квантитативного аналізу встановлено, що найбільш повторюваними прислівниками із позитивним значенням є *faithfully (6), fully (5), steadily (5), successfully (3), well (29)*; а із негативним – *badly (3), strangely (2)*.

Варто також звернути увагу на те, що політик використовує у своїх промовах негативно забарвлену лексику переважно у випадках, коли мова йде про опонентів.

Борис Джонсон висловлює своє негативне ставлення до політичного опонента, використовуючи епітет *bloodthirsty (eager to see or take part in violence and killing [87])* та метафорично називаючи його *guttersnipe (a homeless vagabond; a person of the lowest moral or economic situation [89])*. Отже, за допомогою цих двох лексичних одиниць мовець вибудовує образ противника як кровожерливого жебрака, а за допомогою лексичних одиниць *slaughter, pillage* та *devastation* продовжує створювати образ вже через наслідки його діяльності.

2.1.3. Індивідуальний стиль вираження емотивного стану

Лексичний аспект реалізації індивідуального стилю мовлення Б. Джонсона також полягає у використанні емотивних лексичних одиниць. Емоції, які формується в свідомості людини, представляються у вигляді емотивних концептів, які розуміються як ментальна одиниця високого ступеню абстракції, що виконує функції ментального врегулювання; відображає знання певної нації про світ; включає в себе поняття, образ та оцінку [28, с. 115].

Категорія оцінки вважається універсальною і визначає власне спектр емоцій [76, с. 72]. Все, що нам подобається або є цікавим для нас, виражається за допомогою позитивних лексичних одиниць. І навпаки, все, що нам не подобається, викликає страх, сором, отримує негативну оцінку.

У промовах Б. Джонсон звертається до лексичних одиниць, які описують його власний емоційний стан та ставлення до того, про що йде мова:

But as it is, I am happy to inform the House that our fighter strength is stronger at the present time relatively to the Germans, who have suffered terrible losses, than it has ever been <...> [92].

<...> I was for several weeks very anxious about the result [95].

I am glad to come to Westminster College this afternoon, and am complimented that you should give me a degree [98].

Вираження власного емоційного стану є одним із засобів впливу на аудиторію, оскільки у такий спосіб мовець може створювати необхідний емоційний фон. Звертаємо увагу на те, що у наведених прикладах політик переважно описує свій позитивний емоційний стан (*complimented, glad, happy, thankful*). У випадку із передачею негативних емоцій – занепокоєності, мовець звертається до минулого часу і в подальшому зазначає, що усі події, що викликали занепокоєння у минулому, та зазначає, що країна успішно вийшла з негараздів (*were carried out, improvised, elaborated, and perfected [95]*). Таким чином, висловлення негативного стану не пов'язане із бажанням мовця

створити негативний емоційний фон, а навпаки, слугує для створення піднесеного настрою аудиторії.

Проведений аналіз показує, що політик використовує здебільшого лексичні одиниці, що передають позитивні емоції мовця, що, на нашу думку, пов'язано із необхідністю вибудовувати власний позитивний імідж. Для підтримки політик також використовує такі мовленнєві конструкції: *we feel ourselves more confident* [90]; *we should to-day not only feel stronger but should actually be stronger than we have ever been before* [91]; *we feel sure* [91]; *we may look with confidence* [93] тощо.

Отже, на лексичному рівні промови Бориса Джонсона відзначаються використанням загальної, вузько спеціальної політичної та військової лексики, а також ідеологем, що пояснюється суспільно-політичним фоном тих часів. Для мовлення політика також характерне використання оціночних та емотивних одиниць, основним завданням яких є відображення ставлення мовця до обговорюваних подій.

2.2. Граматичний аспект реалізації мовної особистості Б. Джонсона

2.2.1. Особливості на синтаксичному рівні

Аналіз граматичних конструкцій, що використовуються будь-яким політиком, дозволяє скласти більш точний портрет його мовної особистості. Безумовно, політик, тим паче прем'єр-міністр Великобританії, має бути освіченою людиною, мовлення якої позбавлене граматичних помилок.

У сучасному суспільстві граматично правильне мовлення вважається маркером досвідченості та компетентності мовця, що безумовно викликає довіру та вибудовує імідж комуніканта як видатного оратора.

Дослідники зазначають, що, з точки зору синтаксису, в першу чергу, варто відзначити, що для політика властиво часте вживання складних і довгих синтаксичних конструкцій. Це складнопідрядні речення з великою

кількістю підрядних, як правило, цілі, причини, визначення та доповнення, що робить мовлення більш обґрунтованим, логічним і точним. Також британський прем'єр в своїх промовах нерідко вживає однорідні підрядні речення з полісиндетоном [39, с. 32]:

· Now, at this sad and breathless moment, we are plunged in the hunger and distress which are the aftermath of our stupendous struggle; but this will pass and may pass quickly, and there is no reason except human folly or sub-human crime which should deny to all the nations the inauguration and enjoyment of an age of plenty [98].

Проведений аналіз промов Б. Джонсона дозволив нам виокремити найбільш характерні для його мовлення синтаксичні конструкції:

1) Перевага складносурядних та складнопідрядних речень над простими. Переважна більшість речень мають і сурядний, і підрядний зв'язок. Кількісний аналіз промови, що лише 11 із 30 речень з початку промови «є простими, а інші – складнопідрядні та складносурядні

Індивідуальний стиль Джонсона позначається використанням складнопідрядних речень із підрядними означальними та з'ясувальними частинами. Так, наприклад перші 20 речень промови містить 8 означальних та 14 з'ясувальних підрядних. Така мовленнєва поведінка свідчить про схильність політика до розгорнутого детального опису об'єктів та / або ситуацій:

· I do not see how any of these factors can operate to our detriment on balance before the winter comes; and the winter will impose a strain upon the regime, with almost all Europe writhing and starving under its cruel heel, which, for all their ruthlessness, will run them very hard [92].

Наведений приклад демонструє використання одразу обох підрядних частин: з'ясувальної (*how any of these factors <...>*) та уточнюючої означальної (*which will run them very hard*).

2) Переважна більшість речень, представлених у промовах, за своєю метою висловлювання – розповідні, але у мовленні політика також представлені спонукальні речення – за допомогою кількісного підрахунку встановлено, що в промовах представлено 27 спонукальних речень:

· *Let us see what has happened on the other side of the scales* [91].

Варто також звернути увагу на те, що Б. Джонсон рідко використовує дієслова у наказовому способі (аналіз дозволив виокремити з усього загалу спонукальних речень – 4 приклади з такими конструкціями): наприклад, «*Arm yourselves, and be ye men of valour, and be in readiness for the conflict <...>*» [93]. Таким чином, політик надає перевагу конструкції *let sb do sth* (24 випадки). Дієслова у наказовому способі використовуються політиком у кінці промови і є прямим закликком до дії, на відміну від конструкції *let sb do sth*, що є побажанням, вираженням намірів. На особливу увагу заслуговують речення, в яких мовець звертається не до аудиторії, а використовує згадану конструкцію по відношенню до третьої особи:

· *Let the great cities of Warsaw, of Prague, of Vienna banish despair even in the midst of their agony* [90].

Спонукальні речення такого типу містять пряме звернення до конкретних адресатів та непрямий заклик, побажання на зміну ситуації. Таким чином, за допомогою спонукальної конструкції із дієсловом *let*

3) Використання умовних речень для зображення як реальних, так і гіпотетичних ситуацій. З 82 підрядних умови, наявних у промовах політика – 62 умови першого типу (відображають реальну умову):

· *But if the dangers of tyranny are removed <...>* [98].

У промовах також представлено 16 нереальних умов у теперішньому, тобто мовець використовує умовні речення другого типу, що допомагає йому зобразити гіпотетичні наслідки:

· *<...> and if at any time Britain and France, wearying of the struggle, were to make a shameful peace, nothing would remain for the smaller States of Europe, with their shipping and their possessions <...> [90].*

Умовні речення третього типу не є характерними для мовлення політика. Аналіз промов показує, що з-поміж 82 умовних пропозицій лише 4 представляють нереальну умову в минулому з нереальними наслідками в минулому:

· *In our own case, if we had been put in the terrible position of France, a contingency now happily impossible, although, of course, it would have been the duty of all leaders to fight on here to the end <...> [91].*

На нашу думку, відсутність умовних речень третього типу пояснюється тим, що така мовленнєва поведінка не є ефективною, оскільки вона вимагає від потенційної аудиторії значної концентрації для мисленнєвого конструювання гіпотетичних наслідків, які так і не настали, більше того, адресати можуть неправильно трактувати задум адресанта, а отже такий комунікативний хід буде неефективним та невдалим.

Встановлено, що характерною рисою промов Б. Джонсон є використання умовних речень змішаного типу. Кількість таких речень також є невеликою у порівнянні з іншими типами (аналізований матеріал містить 3 речення такого типу):

· *If it were otherwise, how would the race of men have risen above the apes; how otherwise would they have conquered and extirpated dragons and monsters; how would they have ever evolved the moral theme; how would they have marched*

forward across the centuries to broad conceptions of compassion, of freedom, and of right? [90].

Варто також звернути увагу, що політик активно використовує повтори в умовних реченнях. Так, попередній приклад демонструє синтаксичний паралелізм у частині, що відображає наслідки. Наступний приклад демонструє синтаксичний паралелізм, що виражається за допомогою повторів умовної пропозиції:

· If two of the workmen know each other particularly well and are old friends, if their families are inter-mingled, and if they have “faith in each other’s purpose <...> [98].

Такі конструкції є стилістичним засобом, який полягає у градації, нарощуванні напруги і є одним із засобів привертання уваги, переконання та створення напруженого емоційного фону.

4) Використання складносурядних речень, що виявляють причинно-наслідковий зв’язок. Так, наприклад в промові Б. Джонсон звертається до сурядних речень, представлених сполучником *because* 6 разів. Встановлення та експлікація причинно-наслідкових зв’язків є важливим елементом аргументації. За допомогою таких речень мовець надає пояснення своїх думок, вчинків, а також переконує аудиторію у своїй правоті.

5) Використання речень з однорідними членами та синтаксично паралельних конструкцій:

· We will never parley, we will never negotiate or any of his gang. We shall fight him by land, we shall fight him by sea, we shall fight him in the air, until with God’s help we have rid the earth of his shadow and liberated its peoples from his yoke [94].

Така мовленнєва поведінка полягає у використанні такої стилістичної фігури, як градація, яка відображає поступове нагнітання художньої виразності з метою підвищення емоційно-змістової значущості [86, с. 135].

б) Використання питальних речень. В аналізованих промовах представлено 23 питальних речення, особливістю яких є те, що це не питання до аудиторії та не риторичне запитання, а стилістична фігура – гіпофора. Тобто, це такі питання, на які сам адресант дає відповідь, не надаючи аудиторії час на обдумування, а одразу пропонуючи «правильну» відповідь. Таким чином, на особливу увагу заслуговують не питання, а відповіді на них, оскільки останні і мають маніпулятивний потенціал:

· *Why do I say all this? Not assuredly to boast; not assuredly to give the slightest countenance to complacency. The dangers we face are still enormous, but so are our advantages and resources* [91].

7) Використання вставних конструкцій, вигуків та маркерів когезії, що наближують промову до міжособистісної взаємодії:

· *There remains, of course, the danger of bombing attacks, which will certainly be made very soon upon us by the bomber forces of the enemy* [92].

· *Anyone can see with his eyes open that our path will be difficult and also long, but if we persevere together as we did in the two world -though not, alas, in the interval between them-I cannot doubt that we shall achieve our common purpose in the end* [98].

2.2.2. Особливості на морфологічному рівні

У ході дослідження було проведено морфологічний аналіз, для якого було проведено квантитативне дослідження. Ми звернули увагу на частоту повторення особових та присвійних займенників. Для аналізу було підраховано кількість вживання займенників першої особи однини (*I, me, my, mine*), першої

особи множини (*we, us, our, ours*), другої особи однини й множини (*you, your, yours*), які для зручності було об'єднано в одну групу, третьої особи однини: окремо чоловічого роду (*he, him, his*) й окремо жіночого (*she, her, hers*), та третьої особи множини (*they, them, their, theirs*).

Найбільш поширеним є займенник першої особи множини, використання якого пов'язане із бажанням єднати народ, оскільки у такий спосіб політик наголошує на тому, що він сам належить до групи людей, про яких він говорить. Другою за частотою використання є група займенників, які ми умовно назвали *they*, що пояснюється необхідністю звертатися до союзників та ворогів, оскільки за допомогою займенника третьої особи множини в мовленні вибудовується дихотомія «ми-вони», тобто «свій-чужий», адже вони – це ті, хто не входить до групи «ми».

Поширення займенника першої особи однини пов'язане із необхідністю мовця виражати власні погляд, тому вони використовуються здебільшого у клішованих виразах, основною комунікативною метою яких є вираження власного ставлення до обговорюваного питання:

□ *For myself, I have invincible confidence in the French Army and its leaders* [93].

□ *<...> are beneficial and, as I believe, indispensable* [98].

□ *<...> but I have a very strong impression in my mind of that situation <...>* [98].

Займенники третьої особи однини використовуються переважно у функції анафоричного заміщення. Але, на нашу думку, на особливу увагу заслуговує використання особового займенника жіночого роду *she* в промовах Б. Джонсона. Так, наприклад, політик використовує цей займенник для анафоричного заміщення назв країн – Германії, Польщі, Франції та інших (<...> *it was always possible for Germany to turn all her Air Force upon this country, together with any other devices of invasion she might conceive* <...> [92]; *We know that Poland, though not a rich country, usually produces sufficient food for her people* [91].), та на позначення землі, яка метафорично порівнюється із матір'ю (*The earth is a generous mother; she will provide in plentiful abundance food* <...> [98]).

Варто звернути увагу на використання абсолютної форми присвійного займенника в промовах. Взагалі, аналіз показує, що в промовах така форма використовується 5 разів, тому ми можемо стверджувати, що це не є характерним для мовлення політика й використовується виключно для протиставлення та уникнення повторів.

У рамках аналізу граматичних особливостей індивідуального стилю Б. Джонсона ми також звернули увагу на використання модальних дієслів. За основу ми взяли підхід, який розглядає два типи модальності: епістемічна та деонтична [81]. Відповідно, епістемічна модальність пов'язана із знанням та розумінням мовця [71]. Епістемічна модальність з'являється тоді, коли факти є істинними, тобто такими, що виводяться із реальності [84, с. 880]. У свої чергу, деонтична модальність з'являється у мовленні для відображення ступеня вимоги, прихильності, бажання або пропозиції комуніканта. Деонтична модальність виводиться із наявних в суспільстві обмежень, які виражаються через мораль, правила та закони, тобто деонтична модальність виражає зобов'язання, дозвіл, заборону, сподівання та вимоги [71].

Головним способом передачі модальності виступають модальні дієслова. Виходячи з того, що епістемічна модальність передає різні відтінки значень, для

них використовуються модальні дієслова: можливість – *may / might*; здатність – *can / could / be able to*; необхідність – *must / have to, should / ought to*; передбачення – *will / must / would* тощо. У свою чергу, деонтична модальність виражає такі відтінки значень за допомогою модальних дієслів: зобов'язання – *must / have to*; воля – *will / must*; дозвіл – *may / can* тощо. У рамках нашого дослідження ми провели кількісний підрахунок частоти вживання модальних дієслів в аналізованих промовах Б. Джонсона, який подано нижче:

- Will* – 168 використань;
- Must* – 76 використань;
- Can* – 69 використань;
- Would* – 66 використань;
- May* – 57 використань;
- Should* – 43 використання;
- Shall* – 38 використань;
- Might* – 29 використань;
- Can't / Cannot* – 22 використання;
- Have to* – 21 використання;
- Could* – 17 використань;
- Will not* -11 використань;
- Be going to* – 9 використань;
- Need* – 7 використань;
- Wouldn't / Would not* – 7 використань;
- Mustn't / Must not* – 6 використань;
- Shall not* – 6 використань;
- Couldn't / Could not* – 5 використань;
- Shouldn't / Should not* – 3 використання;
- Ought to* – 1 використання;
- Have got to* – 0 використань.

Варто звернути увагу також на те, що політик у своїх промовах не використовує скорочену форму заперечення (наприклад, *couldn't*). Таку мовленнєву поведінку ми пов'язуємо із офіційним стилем промов.

Отже, на прикладі аналізованих промов ми встановили, що для політичного дискурсу Великобританії 21 століття характерне широке використання модальних дієслів, що виражають можливість, необхідність та ймовірність. Особливою рисою промов політика є відсутність заперечних форм модальних дієслів, що пояснюється, на нашу думку, суспільно-політичними особливостями того часу. У промовах політика маловживаними є модальні дієслова, що позначають відсутність можливості та ймовірності – адже такі вислови можуть підірвати патріотичний настрій аудиторії.

Найбільш повторюваним є дієслово деонтичної модальності *will*, що пояснюється бажанням політика виразити волю, готовність та наміри, як особистості, так і представника уряду країни. Модальне дієслово *will* часто використовується, коли Б. Джонсона говорить про плани на майбутнє.

Також необхідно звернути увагу на модальне дієслово *shall*, яке також виражає наміри або рішення мовця (наприклад, наступне речення є продовженням попереднього прикладу – *We shall fight him by land, we shall fight him by sea, we shall fight him in the air* <...> [94]). У Cambridge Dictionary зазначається, що модальне дієслово *shall* використовується у формальному контексті та є значно менш поширеним, аніж модальне дієслово *will* [87]. Проведений аналіз показує, що дієслово *shall* використовується Б. Джонсоном частіше за такі модальні дієслова, як *might*, *cannot*, *have to*, *could* тощо.

Найбільш поширеним дієсловом епістемічної модальності є дієслово *can*, основною метою якого є демонстрація здатностей та спроможностей не тільки мовця, уряду та країни (а також і всієї імперії), а й ворога: <...> *because the enemy will now probably endeavour to concentrate on this area, and in that event heavy fighting will soon begin and will continue without end, as we can push troops in and he can bring other troops up* [96]. Також за допомогою цього модального дієслова Б. Джонсона вибудовує гіпотетичні ситуації, які можуть відбутися за

певних умов (реалізації здатності): *If we can stand up to him, all Europe may be free and the life of the world may move forward into broad, sunlit uplands* [92].

Отже, проведений аналіз допоміг встановити найбільш поширені для мовлення Б. Джонсона синтаксичні структури, використання який пов'язується із бажанням мовця досягнути певних комунікативних цілей, здебільшого – досягнення аргументативності та персуазивності. Також були виявлені особливості індивідуального стилю політика на морфологічному рівні: проаналізовано частоту використання особовий займенників та дієслів деонтичної та епістемічної модальності.

2.3. Стилiстичний аспект реалізації мовної особистості Б. Джонсона

Особливість реалізації мовної особистості Б. Джонсона з урахуванням стилістичного аспекту полягає в тому, що його висловлювання відзначаються конкретним змістовним характером. Основною функцією переважної більшості синтаксичних стилістичних засобів, які політик використовує у своїх промовах, є перестановка певної одиниці висловлювання на перший план за рахунок її специфічного розміщення у висловлюванні. Джонсон завжди має що сказати, і намагається говорити максимально відверто й прямо, а стилістичні засоби використовувалися ним як додаткові прийоми підсилення думки. Однак, варто відзначити, що мовлення Б. Джонсона відзначається помірною кількістю стилістичних прийомів, вони вживаються тільки в певних місцях, де потрібно було підсилити виразність висловлювання.

Зважаючи на те, що публічна промова політика є способом маніпуляції громадською свідомістю, вона вибудовується у відповідності до поставлених адресантом цілей. Одним із критеріїв успіху промови на рівні із вибором слів та вагомим аргументів є логічність викладу та ефективність стилю оратора [78, с. 2]. Застосування низки стилістичних прийомів в промовах політичних лідерів

відображає їхні наміри по відношенню до аудиторії: або задля пропаганди, або ж із суто стилістичних міркувань. Дослідники зазначають, що використання лінгвістичних риторичних засобів є бажаним для політичного дискурсу, оскільки такі засоби мають великий потенціал у передачі прагматичних настанов комуніканта [80, с. 1].

Лінгвістика поділяє стилістичні засоби на стилістичні фігури та тропи. Відповідно, стилістичні фігури визначаються як особливі синтаксичні конструкції, які використовуються для посилення образно-виразної функції мови. До них відносяться інверсія, відокремлення, паралелізм, хіазм, повтори (анафора, епіфора, кільцевої повтор), перерахування, наростання, антитеза, відтягування, асиндетон, полісиндетон, замовчування, еліпсис, риторичне питання тощо [2, с. 52]. Отже, визначною рисою стилістичної фігури є те, що вона будується на основі певних змін порядку слів.

У свою чергу, тропи визначають як лексико-фразеологічні стилістичні засоби, які засновані на своєрідному використанні лексичних значень. До них відносяться: метафора, метонімія, синекдоха, іронія, зевгма, каламбур, антономазія, епітет, оксиморон, порівняння, гіпербола, літота, перифраз, евфемізм та ін. [2, с. 52]. Взагалі, стилістичні фігури полягають у виборі певних синтаксичних конструкцій (повтори, непрямий порядок слів, сполучуваність слів), у той час як тропи полягають у виборі лексичних одиниць і аналізуються відповідно їхнього лексичного значення. Також обидва види риторичних засобів впливають на персуазивний потенціал промов політиків [14, с. 53-54].

У нашому дослідженні ми користуємося здобутками О.М. Мороховського, відповідно до якого ми розглядаємо засоби стилістичного синтаксису та засоби стилістичної семасіології [34].

2.3.1. Засоби стилістичного синтаксису

Серед засобів стилістичного синтаксису виокремлюються (I) виразні засоби та (II) стилістичні прийоми синтаксису [34, с. 132-133]. Встановлено, що у промовах Б. Джонсона використовуються такі типи виразних засобів:

1) виразні засоби, засновані на редукції вихідної моделі (а саме: безсполучниковість);

2) виразні засоби, засновані на експансії вихідної моделі (а саме: повтор, перерахування, емпатичні конструкції, вставні речення);

3) виразні засоби, засновані на зміні порядку компонентів вихідної моделі (інверсія).

Промови Б. Джонсона характеризуються використанням складнопідрядних та складносурядних речень, пропозиції в яких поєднуються або за допомогою сполучників, або безсполучниково. Такі конструкції відповідають стилістичним фігурам полісиндетон та асиндетон. Виразний засіб, оснований на редукції вихідної моделі, використовуються задля створення ефекту градації, акцентує в мовленні динамічний аспект та служить засобом посилення експресії:

□ *The Dutch, the Belgians, the Danes, the Swedes, above all, the Norwegians, have their ships destroyed whenever they can be caught upon the high seas* [90].

Варто зазначити, що наведений вище приклад також відповідає виразному засобу перерахування, що створює ефект напруження, в якому найвища точка відповідає останньому елементу перерахування (*the Norwegians*).

Серед інших виразних засобів, оснований на експансії вихідної моделі, у промовах політика присутні вставні конструкції. Таким чином, широке використання парентез – фігур, що полягають у вставленні однієї фрази в іншу без граматичного зв'язку – свідчить про бажання політика наблизити промову до усного спонтанного, непередбаченого мовлення:

□ *The entire body – it might almost seem at times the soul – of France has succumbed to physical effects incomparably less terrible than those which were sustained with fortitude and undaunted will power 25 years ago* [91].

Використання емпатичної конструкції свідчить про бажання мовця наголосити на важливості інформації. У наступному прикладі Б. Джонсон за допомогою допоміжного дієслова наголошує на тому, що армії вдається зберегти життя людей: <...> *a very great many injured machines and men do get down safely in modern air fighting* <...> [92]. За допомогою емпатичної конструкції політик двічі наголошує на цінності безпеки (*safely*).

Встановлено, що виразні засоби, засновані на зміні порядку компонентів вихідної моделі, не є виразною рисою індивідуального стилю політика. Б. Джонсон рідко вдається до інверсії пропозицій. Більшість пропозицій має прямий порядок слів, що свідчить про його прямолінійність і бажання донести свою думку чітко до слухача, без втрати сенсу. Наприклад, в промовах іноді зустрічаються випадки інверсії, основною комунікативною метою якої є підкреслення емоційності та наголос на особливо важливій інформації:

□ *Poor as are the Russian peasants, workmen and soldiers, he must steal from them their daily bread* <...> [94].

Відповідно до класифікації О.М. Мороховського, стилістичні прийоми синтаксису поділяються на:

- 1) стилістичні прийоми, засновані на взаємодії синтаксичних структур в контексті (паралелізм, хіазм, анафора, епіфора);
- 2) стилістичні прийоми, засновані на транспозиції значення синтаксичних структур в контексті (риторичні питання);
- 3) стилістичні прийоми, засновані на транспозиції значення способів зв'язку (парцеляція) [34, с. 134].

Аналіз промов Б. Джонсона показав, що у промовах політика зустрічаються стилістичні прийоми (1) та (2) типу.

Серед стилістичних прийомів, оснований на взаємодії синтаксичних структур в контексті, варто звернути особливу увагу на синтаксичне повторення, представлене в виступах Б. Джонсона анафоричними

конструкціями і синтаксичним паралелізмом. За допомогою цих конструкцій політику вдається виокремлювати найбільш значущі частини речення, додаючи їм експресивності й глибини:

□ *We must, and I believe we shall, prove ourselves equal to this severe requirement* [98].

Анафора у промові політика допомагає створювати ефект градації, нагнітання, що є одним із засобів маніпулювання, основною метою якого є створення певного настрою в аудиторії:

□ *If after all his boastings and blood-curdling threats and lurid accounts trumpeted round the world of the damage he has inflicted, of the vast numbers of our Air Force he has shot down, so he says, with so little loss to himself; if after tales of the panic-stricken British crushed in their holes cursing the plutocratic Parliament which has led them to such a plight; if after all this his whole air onslaught were forced after a while tamely to peter out, the Fuehrer's reputation for veracity of statement might be seriously impugned* [91].

□ *It involves tides, wind, waves, visibility, both from the air and the sea standpoint, and the combined employment of land, air and sea forces in the highest degree of intimacy and in contact with conditions which could not and cannot be fully foreseen* [96].

Приклади, проаналізовані вище, демонструють також і градацію – стилістичну фігуру, що полягає в поступовому нагнітанні засобів художньої виразності з метою підвищення їх смислової значущості та нагнітання емоційності. Отже, ми бачимо що для індивідуального стилю Б. Джонсона характерне поєднання анафори, асиндетону та полісиндетону із градацією задля підвищення смислово-емоційної значущості висловленого:

□ *Behind them – behind us – behind the Armies and Fleets of Britain and France – gather a group of shattered States and bludgeoned races: the Czechs, the Poles, the Norwegians, the Danes, the Dutch, the Belgians – upon all of whom the*

long night of barbarism will descend, unbroken even by a star of hope, unless we conquer, as conquer we must, as conquer we shall [93].

Для дискурсу Б. Джонсона не є властивим використання анадиплозису [39, с. 33], прийому, який полягає в повторенні одного або кількох слів у такий спосіб, що останнє слово або фраза першої частини висловлення повторюється на початку наступної частини. Аналіз промов дозволив знайти поодинокі приклади вживання анадиплозису:

□ *I can answer in one word: It is victory, victory at all costs, victory in spite of all terror, victory, however long and hard the road may be <...>* [97].

В аналізованому прикладі на особливу увагу заслуговує поєднання анадиплозису із анафорою, оскільки усі подальші пропозиції починаються із однієї і тієї самої лексичної одиниці – *victory*. За допомогою такого повтору політик підкреслює те, що перемога є однією із важливих цінностей для нього, для народу, для країни.

Також в аналізованих промовах зустрічаються поодинокі приклади хіазму – перехресного повторення:

□ *Let us preach what we practise – let us practise what we preach* [98].

Така конструкція відображає заклик політика до слідування своїм ідеалам і вірності власним переконанням, оскільки перехресний повтор імпліцитно виражає сумнів адресанта щодо достовірності першого твердження.

До стилістичних прийомів, основаних на транспозиції значення синтаксичних структур в контексті, належать риторичні питання. Через пряmolінійність мовця в текстах промов політика складно знайти пропозиції, які зазнали транспозиції. Транспозиція тут зустрічається, головним чином, у формі риторичних запитань. Він є людиною високоосвіченою і знає, як і де використовувати різні ораторські прийоми [49, с. 87]. У виступах британський прем'єр за допомогою риторичних запитань розкриває власну позицію, що надавало мовленню органічності:

□ *What is this sovereign remedy? It is to recreate the European fabric, or as much of it as we can, and to provide it with a structure under which it can dwell in peace, safety and freedom* [99].

З одного боку, риторичні питання в тексті промов надають динамічності, створюють ефект залученості аудиторії. З іншого боку, такий прийом є маркером монологічності мовлення. Також необхідно звернути увагу на те, що в Б. Джонсон відповідає на поставлені ним запитання, що, насправді, є граматичною фігурою – гіпофорою, основними комунікативними рисами якої є монологічність та надання ампліфікації мовленню [24].

2.3.2. Засоби стилістичної семасіології

Окрім засобів стилістичного синтаксису у текстах промов Б. Джонсона відслідковуються засоби стилістичної семасіології [34]. На найбільшу увагу заслуговують фігури якості, представлені у промовах політика метафорами та порівняннями.

· *We must expect that as soon as stability is reached on the Western Front, the bulk of that hideous apparatus of aggression which gashed Holland into ruin and slavery in a few days will be turned upon us* [93].

У такий спосіб британський прем'єр-міністр намагається вибудувати яскравий образ ворогу та наслідків протистояння у свідомості адресатів. Метафора апелює до уяви адресатів, допомагає створити образ у свідомості, що є ефективнішим за аргументоване пояснення, оскільки словесний образ створюється на основі відбору та рекомбінації звичних значень, які виокремлюються із глибинних сем, що беруть участь у конструюванні метафор [60, с. 155]

Політик звертається до метафор і у найбільш піднесених частинах виступів.

· *But if we fail, then the whole world, including the United States, including all that we have known and cared for, will sink into the abyss of a new Dark Age made more sinister, and perhaps more protracted, by the lights of perverted science* [92].

Використовуючи метафори, Б. Джонсон фактично дав своїй аудиторії можливість «відпочити» від деяких складніших тем у своїх виступах. Використання метафор для забезпечення зіставлення та контрастування життєво важливо для підтримки інтересу будь-якої аудиторії:

· *He knows that he will have to break us in these islands or lose the. If we can stand up to him, all Europe may be freed, and the life for the world may move forward into broad, sunlit uplands* [92].

Поетичні образи задля зміни емоційного стану адресантів, а також для більш наочного зображення того, про що йдеться, також реалізується в мовленні прем'єр-міністра за допомогою порівняння (англ. *simile*):

· *I see also the dull, drilled, docile, brutish masses of the Hun soldiery plodding on like a swarm of crawling locusts* [94].

У своїх промовах політик також звертається до гіперболи. Найчастіше це відбувається для підсилення образу ворога, зображення нищівних дій суперника:

· *It is not too much to say here this summer evening that the lives and happiness of a thousand million additional people are now menaced with brutal violence* [94].

Отже, з одного боку, наше дослідження показує, що для індивідуального стилю Б. Джонсона характерне використання різноманітних стилістичних фігур, але, з іншого боку, встановлено, що їхнє використання не є систематичним, що пояснюється дослідниками тим, що він продумує свої промови так, щоб вони звучали максимально відверто та прямолінійно.

Найбільш впізнаваною стилістичною рисою Б. Джонсона є використання яскравих метафор.

Висновки до другого розділу

Аналіз мовної особистості Б. Джонсона на лексичному, граматичному та стилістичному рівнях дозволив встановити риси, що відрізняють мовлення політика та становлять базу його мовного портрету.

Встановленим біографічним фактом є те, що Б. Джонсон був освіченою людиною та сам писав тексти своїх промов, проводячи ретельну підготовку. Обидва фактори відображаються у тому, що політик звертається до лексики високого стилю, в його мовленні відсутні розмовні лексичні одиниці та стилістично знижені варіанти.

На лексичному рівні встановлено присутність не тільки загальної та вузькоспеціальної політичної лексики, яка є основним елементом виступів, що відносяться до зразків політичного дискурсу, а й лексики з військової галузі та ідеологем, що пояснюється реаліями життя у ті часи. Проведений аналіз дозволив встановити найбільш повторювані лексичні одиниці текстах промов прем'єр-міністра, які відображають головні цінності, а також основні проблеми суспільства того часу. Також на особливу увагу заслуговує використання політиком лексичних одиниць, що служать на позначення назви країни, громадянином якої є оратор.

Також встановлено, що для індивідуального стилю Б. Джонсона характерне вживання оціночних та емотивних одиниць, якими мовець послуговується для вираження власного ставлення щодо обговорюваних тем і подій.

На граматичному рівні встановлено, що для мовлення Б. Джонсона характерне використання складнопідрядних та складносурядних речень, які

складаються більше, ніж із двох пропозицій. Серед найбільш повторюваних синтаксичних конструкцій, окрім складних речень із більш ніж двома пропозиціями, ми виокремили умовні речення (першого та другого типів), спонукальні речення та речення із однорідними членами речення або синтаксично паралельними конструкціями.

Квантитативний аналіз допоміг встановити, що у мовленні політика переважає використання особових і присвійних займенників першої особи множини. Другою за частотою повторення є група займенників третьої особи множини. На нашу думку, така комунікативна поведінка свідчить про бажання мовця створити протиставлення між групою «своїх» та «чужаків» (*we-they*). До третьої групи належать займенники першої особи однини, які використовуються для вираження оратором власних ідей, уявлень, сподівань тощо. На особливу увагу заслуговує специфічне персоніфіковане використання займенника третьої особи однини *she* на позначення країн.

Наміри, впевненість мовця у висловлюваному, та її ступінь виражають у мовленні за допомогою модальних дієслів. Кількісний аналіз показує, що найбільш повторюваним є модальне дієслово деонтичної модальності *will*, що відображає готовність та бажання діяти. Також для індивідуального стилю Б. Джонсона характерна відсутність модальних дієслів у заперечній формі, що пояснюється, на нашу думку, інтенцією мовця підкреслити здатність, можливість, спроможність, а не навпаки, їхню відсутність.

На стилістичному рівні встановлено, що для мовлення прем'єр-міністра характерне використання метафор та синтаксично паралельних конструкцій, анафор, асиндетонів та полісиндетонів. Синтаксично паралельні конструкції, анафори, асиндетони та полісиндетони тісно пов'язані із такою фігурою, як градація, яка також використовується у текстах промов Б. Джонсона.

РОЗДІЛ III РЕАЛІЗАЦІЯ КОМУНІКАТИВНИХ СТРАТЕГІЙ ТА ТАКТИК У МОВНІЙ КОМУНІКАЦІЇ Б. ДЖОНСОНА

3.1. Аргументація в структурі мовної особистості Б. Джонсона

Аргументація – форма діяльності особи, в якій вона реалізує себе як мовну особистість, демонструючи свою мовну, комунікативну і лінгвістичну компетенцію; і в якій залучаються її знання й уявлення, система цінностей і здоровий глузд, комунікативні навички та логічна культура, її епістемічний та емоційний стани, соціальні параметри аргументативної ситуації [30, с. 35]. Таке широке уявлення про аргументацію свідчить про складну природу цього процесу й витлумачує інтегральний характер теорії аргументації.

Аргументація реалізується у формі аргументативного дискурсу, визначальними рисами якого є протиріччя, що виражаються в когнітивному або аксіологічному конфлікті, в зіткненні думок і в протиставленні як когнітивному моделюванню повідомлення, у формі техніки переконання.

Аргументацію неможливо вважати одноплановим явищем. Так, наприклад Н.Ю. Фанян зазначає, що аргументація в науці в основному залежить від фізичного світосприйняття, в мистецтві – від естетичного світосприйняття, в релігії – від індивідуально-духовного світосприйняття. Коли мова йде про аргументацію в логіці, твердження знаходяться в досить суворій науковій парадигмі, а у філософії мови – не вистачає логічної орієнтації. [51, с. 6].

Аргументацію розглядають як комунікативну діяльність суб'єкта в єдності її вербальних, невербальних і екстралінгвістичних проявів, метою якої є переконання адресата через обґрунтування правильності своєї позиції [30, с. 37].

В роботі Л.Г. Васильєва аргументація визначається як вербальна, раціональна діяльність, спрямована на досягнення прийняття аудиторією точки зору оратора, яка відбувається в певному історичному, соціальному і культурному контекстах [11, с. 12]. У ході аргументації створюється

переконання в істинності тез і хибності антитез як у того, хто доводить, так і в його опонента [1, с. 8].

Аргументація відзначається такими характерними рисами:

- аргументація завжди виражена в мові, має форму усних або письмових тверджень; теорія аргументації досліджує взаємозв'язок цих тверджень, а не ті думки, ідеї, мотиви, які стоять за ними;

- аргументація є цілеспрямованою діяльністю: вона має на меті посилення або ослаблення чийхось переконань;

- аргументація – це соціальна діяльність, оскільки вона спрямована на іншу людини або людей, передбачає діалог і активну реакцію іншої сторони на наведені доводи;

- аргументація передбачає інтелектуальні здібності адресатів, їхню здатність раціонально зважувати аргументи, приймати їх чи ставити їх під сумнів [5, с. 9].

У процесі обґрунтування власної точки зору мовець переважно використовує логічні висновки, прямі або непрямі вказівки на логічні помилки у власних або чужих міркуваннях. До найбільш поширених аргументативних технік, відповідно до К. Морики, належать використання очевидних фактів (наприклад, математичних аксіом), судження за аналогією, апеляція до авторитету, використання зразку або антизразку [75, с. 227].

Окрім логічного компоненту аргументації важливу роль відіграє емотивний компонент, тобто аргументація може включати у себе емоції, почуття, моральні настанови. Встановлення контакту із аудиторією є важливим елементом успішної комунікації. До таких тактик можна віднести апеляцію до рис партнера, апеляція до розуму, апеляція до авторитету, апеляція до почуттів. В.І. Шаховський зазначає, що аналіз текстів політичного дискурсу виявляє значну роль емоційного чинника. Антиномія екстралінгвістичних і лінгвістичних факторів, помножена на антиномію *ratio* і *emotio*, з одного боку, і антиномію

плану вираження і плану змісту, з іншого, а також на антиномію стандартного і експресивного, з третього боку, в сучасному політичному дискурсі виявляється його спрямованістю на експресивізацію [57, с. 259].

Універсальна аргументація може застосовуватися в будь-якій аудиторії. До універсальних способів аргументації належать пряме (емпіричне) підтвердження, непряме емпіричне підтвердження (зокрема, підтвердження наслідків), різноманітні способи теоретичного аргументування: дедуктивне обґрунтування, системна аргументація, методологічна аргументація та інші. Контекстуальна аргументація виявляється ефективною при взаємодії із певною аудиторією. До контекстуальних способів аргументації належать: звернення до традицій і авторитету, до інтуїції і віри, до здорового глузду і смаку.

Розглянемо детальніше наступний приклад із виступу Б. Джонсона, що є зразком аргументативного дискурсу:

It would be foolish, however, to disguise the gravity of the hour. It would be still more foolish to lose heart and courage or to suppose that well-trained, well-equipped armies numbering three or four millions of men can be overcome in the space of a few weeks, or even months, by a scoop, or raid of mechanized vehicles, however formidable [93].

У цій частині промови яскраво ілюструється уміння політика поєднувати різні типи аргументації в одному висловлюванні. Так, наприклад, твердження «*foolish to lose heart*» та «*suppose that... can be overcome*» підтримується за допомогою теоретичного аргументу – політик наводить цифри, що підтверджують велику чисельність армії (*armies numbering three or four millions*). З іншого боку, такий аргумент є емпіричним, оскільки він спирається на досвід політика та аудиторії, який має вказати на те, що побороти таку кількість людей за короткий проміжок часу є малоімовірним. Б. Джонсон також звертається до ірраціональної аргументації, що виявляється у апеляції до почуттів («*It would be foolish*», «*more foolish to lose heart and courage*», «*however*

formidable»). У такий спосіб, мовець наголошує на тому, що наведені нижче побоювання є безпідставними. Навіщування ярлику «*foolish*» спрямоване на те, що реципієнт, який піддається сумнівам, почувши, що така точка зору є помилковою й дурною, на підсвідомому рівні прийме протилежну думку, щоб запобігти асоціативного порівняння із дурнем.

На особливу увагу заслуговує те, як політик наводить цифри, для цього розглянемо ще один приклад:

During the last few days we have successfully brought off the great majority of the troops we had on the line of communication in France; and seven-eighths of the troops we have sent to France since the beginning of the war-that is to say, about 350,000 out of 400,000 men-are safely back in this country [92].

Проаналізувавши більше 40 випадків наведення політиком кількісних даних для підтвердження висловлюваного, ми дійшли висновку, що політик досить обережно наводить будь-які статистичні дані. На лексичному рівні це виражається у використанні таких апроксимантів, як *about, amounted to, do not exceed, more than, at least, nearly, or, upwards of, several*.

Така поведінка, на нашу думку, викликана тим, що Б. Джонсон цінує довіру аудиторії, позиціонує себе як чесний політик, який не вводить в оману, не викривляє факти, а тому він у такий спосіб знімає із себе відповідальність за наведення не точних статистичних даних.

У наведеному вище прикладі застосовано апеляцію до емоцій як до одного із прийомів ірраціональної аргументації. Зазначаючи, що операцій пройшла успішно (*successfully*), мовець намагається відвести увагу від того, що невідведеними залишається ще одна восьма військових.

Встановлено, що в десяти аналізованих промовах політик звертається до логічної аргументації, побудованої за допомогою підрядної частини, що вводить сполучником *because* 27 разів, прислівниками *thus* 7 разів і *consequently* 3 рази та пропозиціями, що містять лексему *result* 7 разів та

consequence 3 рази. Це свідчить про те, що мовець прагне до логічного обґрунтування власної точки зору, що проявляється у наданні пояснень, що підтверджують його точку зору.

Політик також звертається до апеляції до авторитету, яка виявляється у цитуванні інших відомих політиків, а також посиланні на нормативні документи: *As in Nelson's day, the maxim holds, "Our first line of defence is the enemy's ports."* [91]; *We British have our twenty years Treaty of Collaboration and Mutual Assistance with Soviet Russia* [98]; *I was a high minister at the time of the Versailles Treaty and a close friend of Mr. Lloyd-George, who was the head of the British delegation at Versailles* [98]. Така комунікативна тактика допомагає мовцю надати аргументативної сили власним висловлюванням, адже у такий спосіб мовець підкреслює, що така точка зору не є його власною, а належить іншим впливовим особам, зафіксовано у документі або підтримується іншими впливовими політиками. На особливу увагу заслуговує останній наведений приклад: Б. Джонсон самоідентифікує себе через пост, який він займав у певний час, та через його близькі стосунки із іншою особою.

В аргументативному дискурсі Б. Джонсона невід'ємною частиною є апеляція до почуттів. Наприклад, говорячи про своє бачення післявоєнного майбутнього у промові. Політик звертається до метафоричного опису шляху до перемоги: *«We are still toiling up the hill; we have not yet reached the crest-line of it»* [91]. Далі політик використовує апеляцію до почуттів аудиторії, зазначаючи, що він сподівається, а радше молиться, що вони (Великобританія) будуть достойні перемогти (*«we shall not be found unworthy of our victory»*) [91]. Такий комунікативний хід спрямований закликати аудиторію до достойної поведінки.

Отже, для профайлу Б. Джонсона характерне залучення елементів аргументативного дискурсу із залученням численних прийомів, що включають як логічне (раціональне), так і ірраціональне аргументування.

3.2. Стратегія позитивної самопрезентації

Стратегія позитивної самопрезентації виступає однією із стратегій маніпулятивного дискурсу. Задіяння цієї стратегії розраховано на певну реакцію адресата, що моделюється мовленнєвими рисами текстів. Для текстів, що містять самопрезентацію, спільними є такі риси: часова перспектива, відвертість адресата, наявність спільних соціальних та культурних цінностей серед комунікантів, іміджевий характер образу адресата [44, с. 7]. У цілому стратегія самопрезентації є однією з найбільш важливих комунікативних стратегій, що застосовуються в межах політичного дискурсу й політичного медійного дискурсу, оскільки політичний успіх адресанта безпосередньо залежить від того, чи зможе він викликати довіру і симпатію в адресата [59, с. 74].

О.С. Іссерс розглядає самопрезентацію як глобальне явище, що реалізується тією чи іншою мірою практично в будь-якому тексті [19]. На думку Т.В. Романової, головною стратегією особистості політика виступає стратегія позиціонування себе перед аудиторією, формування власного позитивного образу [42, с. 179]. Така поведінка пояснюється тим, що головною метою спілкування політика є реклама його політичних поглядів, що передбачає просування цінності власних політичних дій та дискваліфікацію кроків його політичних супротивників [40].

У політичному дискурсі Л.Р. Нугаєва виокремлює чотири основні типи стратегії самопрезентації, що реалізуються в політичному дискурсі: позитивна самопрезентація, запобіжна самопрезентація, наступальна самопрезентація й оборонна самопрезентація [35, с. 176]. Кожний із типів стратегії самопрезентації реалізується в мовленні із задіянням різноманітних стратегій. У нашому дослідженні ми виокремлюємо різноманітні тактики в стратегії позитивної самопрезентації: наприклад, для позитивної самопрезентації Б. Джонсон вдається не тільки до активних, але й агресивних дій для створення власного позитивного іміджу.

У межах стратегії позитивної самопрезентації основною є тактика акцентування позитивної інформації про себе. Аналіз промов політика показує, що для мовлення Б. Джонсона не є характерним представлення власних рис. Аналіз пропозицій, що містять особовий займенник *I* показує, що політик використовує його для опису дій, а не станів. Наприклад, політик використовує фрази *I am sure / convinced / happy / thankful* лише 10 разів. Інші випадки використання займенника першої особи однини відображають подієвість (*indicate, search, make, speak, say* тощо).

Тактика солідаризації в межах стратегії позитивної самопрезентації реалізується через використання займенника першої особи множини *we / us / our*, займенника *all*, прислівника *together*:

- *I say we are ready to face it; to endure it; and to retaliate against it* [93];
- *If it is a case of the whole nation fighting and suffering together, that ought to suit us* [91];

У такий спосіб мовець висловлює свою єдність із аудиторією, зазначає, що його висловлювання стосується усіх. У прикладі політик, звертаючись до аудиторії, говорить про страждання усієї нації, наголошуючи на цьому двічі: *whole nation, together*, та зазначає про необхідність пошуку варіанта, який задовольнить усіх – *us*.

Використовуючи займенники першої особи множини, політик має на меті створити відчуття єдності, а також наголосити на тому, що він також належить до числа тих, про кого йде мова, що він є частиною нації.

Тактика солідаризації також виражається у зазначені згоди із іншими видатними діячами та відомими особами. Так, наприклад, Б. Джонсон виражає згоду із думкою міністра закордонних справ Великобританії: *I agree with Mr. Bevin, the Foreign Secretary of Great Britain, that it might well be a fifty years Treaty so far as we are concerned. We aim at nothing but mutual assistance and collaboration* [98]. Цей приклад ілюструє солідаризацію із іншим політиком за

рахунок використання дієслова із відповідним значенням (*agree*) та займенника першої особи однини. Позитивна самопрезентація також досягається шляхом використання іменників із позитивною конотацією (*mutual assistance, collaboration*), які також вказують на солідаризацію.

Встановлено, що тактика позиціювання (яка полягає у встановленні власної позиції, підкресленні власної значимості) не є характерною для мовної особистості Б. Джонсона. Нами було віднайдено лише два приклади такої комунікативної поведінки. Перший раз політик зазначає, що він є прем'єр-міністром Великобританії у своєму першому зверненні до аудиторії у цій ролі. Він відкриває промову такими словами: *I speak to you for the first time as Prime Minister* [93] – такий комунікативний хід є природний і обґрунтованим необхідністю встановити свою нову соціально-політичну роль.

Тактика кооперації як частина стратегії позитивної самопрезентації не є характерною для мовної особистості Б. Джонсона. Наприклад, в одній із промов щодо кооперації із Росією, політик надає таке обґрунтування: *We shall appeal to all our friends and allies in every part of the world to take the same course and pursue it, as we shall, faithfully and steadfastly to the end* [94]. Отже, кооперація розглядається Б. Джонсоном як один із способів досягнення поставлених цілей, але не є основним завданням.

Здебільшого політик зображує у своїх промовах невдачі інших країн, їхнє падіння під натиском агресора. Звертаємо увагу на наступний приклад, в якому детально описуються невдачі різних країн (*invaded; cut off; loss; in the power of the enemy; in German hands*), які переходять на сторону противника (*against us; converted or convertible to the enemy's use; become our foe*), що безсумнівно становить загрозу Великобританії (*so far outstripping ours; brought so close to our Island; the hostile bombers reach our shores*):

Belgium invaded and beaten down; our own fine Expeditionary Force, which King Leopold called to his rescue, cut off and almost captured, escaping as it seemed

only by a miracle and with the loss of all its equipment; our Ally, France, out; Italy in against us [91].

В описі ситуації, що склалась, політик активно використовує лексику із негативною конотацією. Таким чином, мовець вибудовує негативну політичну картину, що склалась навколо. Після цього Б. Джонсон вдається до семантичної антитези:

Our people are united and resolved, as they have never been before. Death and ruin have become small things compared with the shame of defeat or failure in duty [91].

Політик наголошує на єднанні населення у протистоянні ворогам, вдаючись до тактики солідаризації (*our people*) та актуалізації позитивного іміджу тих, хто не здається, за допомогою слів, що мають позитивне значення (*united and resolved*).

Таким чином, стратегія позитивної самопрезентації в мовній особистості Б. Джонсона реалізується через задіяння таких стратегій як солідаризація та позитивна актуалізація. Самопрезентація Б. Джонсона ґрунтується на подієвості, а не на залученні ірраціональної аргументації через опис власних досягнень та почуттів.

3.3. Стратегія групової ідентифікації

Стратегії групової ідентифікації або ж стратегія внутрішньої солідаризації полягає насамперед у видимому прийнятті адресантом позиції адресата. Досліджувані матеріали дозволяють говорити про те, що спрямованість солідаризації може бути різною. З одного боку, солідаризація може бути спрямована всередину і пов'язана безпосередньо зі «своєю» нацією. З іншого боку, солідаризація може бути спрямована і зовні – в сторону «чужих» націй. Таким чином, солідаризація може бути зовнішньою і внутрішньою.

Найбільш типовим засобом реалізації стратегії групової ідентифікації виступають дейктики першої особи множини. Коли політик вживає займенники

першої особи однини, він має на меті показати, що він належить до групи тих, про кого він говорить, зазначаючи: *We must not allow ourselves to be intimidated by the presence of these armoured vehicles in unexpected places behind our lines* [93], політик робить спробу з'єднатися з народом, оскільки це твердження містить імпліцитне зізнання в тому, що відчуття страху в ситуації, що склалася, йому не чуже.

Єднання із народом є основною метою наступної частини однієї із промов Б. Джонсона: *Behind them – behind us – behind the Armies and Fleets of Britain and France – gather a group of shattered States and bludgeoned races: the Czechs, the Poles, the Norwegians, the Danes, the Dutch, the Belgians – upon all of whom the long night of barbarism will descend, unbroken even by a star of hope, unless we conquer, as conquer we must, as conquer we shall* [93]. По-перше, цей приклад ілюструє не тільки використання займенника першої особи множини, а й його різні рівні реалізації у мовленні політика. В одному сегменті займенник використовується як спосіб єднання, створення групової ідентифікації, що підсилюється анафоричним повтором, а в іншому – на перший погляд, як засіб протиставлення (*them – us*), що насправді також є засобом єднання з іншим народами, перед якими постала така ж сама проблема.

Поряд із дейктиками базовими засобами репрезентації національної ідентичності в досліджуваному корпусі текстів служать етноніми і топоніми, які вживаються в безпосередній близькості до дейктиків і є експліцитним способом ідентифікації нації. Окрім топонімів, що позначають держави або окремі їх регіони, в політичному дискурсі широко використовуються назви міст і їх районів, особливо значущих в політичному і національно-культурному плані [59, с. 76]

Наприклад, говорячи про ресурси та забезпечення озброєнням британської армії, Б. Джонсон використовує такі етноніми і топоніми як *the British nation* та *the British Empire* у поєднанні із займенником першої особи множини:

There seems to be every reason to believe that this new kind of war is well suited to the genius and the resources of the British nation and the British Empire and that, once we get properly equipped and properly started, a war of this kind will be more favourable to us <...> [91].

У такий спосіб політик наголошує на тому, що він звертається не тільки до британців, але й до усіх націй, що входять до складу Британської імперії. Застосування займенника першої особи множини (*we, us*) також підкреслює бажання оратора єднати усіх представників імперії, звертаючись до кожного із них, а також наголосити на тому, що він, мовець, є одним із тих, про кого йде мова.

Цікавим фактом є частота використання топоніму *the British Empire* – у текстах промов Б. Джонсон 24 рази говорить про Британію як про імперію. Для порівняння зазначимо, що про Францію він згадує як про імперію лише 5 разів. Таким чином, саме топонім *the British Empire* є найбільш повторюваним для номінації країни. Цей факт відображає те, що для прем'єр-міністра Британія у першу чергу є імперією. Поєднання топоніму *Empire* із присвійним займенником *our* свідчить про те, що політик намагається вкорінити у свідомості аудиторії, що їхня родина – це імперія. Таким чином, стратегія групової ідентифікації реалізується на рівні представників усієї імперії:

Upon this battle depends the survival of Christian civilization. Upon it depends our own British life, and the long continuity of our institutions and our Empire [92].

Також варто звернути увагу на створення ефекту градації при перерахуванні того, що залежить від вдалого перебігу битви. на піку градації (клімакс) знаходиться лексична одиниця *our Empire*, що вказує на те, що мовець робить акцент саме на цьому елементі.

Взагалі, у тексті промов британського прем'єр-міністра дуже часто зустрічаються топоніми – назви країн, регіонів та міст інших країн. Така мовленнєва поведінка пояснюється тим, що стратегія групової ідентифікації

нерозривно пов'язана із тактикою дистанціювання. Необхідність дистанціюватись від інших націй полягає в тому, що під час наступу Німеччини багато країн здається. Прем'єр-міністр Великобританії неодноразово говорить про те, що Британія – не інші країни, що Британія може вистояти усі випробовування – *You do your worst – and we will do our best* [95].

Отже, для мовної особистості Б. Джонсона характерне звернення до тактики групової ідентифікації, яка реалізується у мовленні політика, головним чином, шляхом використання займенників першої особи однини та топонімів. Стратегія групової ідентифікації у виступах політика нерозривно пов'язана із тактикою дистанціювання, яка в аналізованих прикладах вербалізується за допомогою протиставлення «ми-вони».

Висновки до третього розділу

Публічні виступи Бориса Джонсона відзначаються високим ступенем аргументативності, що пояснюється бажанням мовця переконати якомога більшу частину аудиторії в правдивості власних тверджень. У результаті проведеного дослідження було встановлено, що в межах одного висловлювання політик використовує як теоретичну аргументацію (наведення фактів, цифр), так і емпіричну (судження, що ґрунтуються на власному досвіді), а також звертається до ірраціонального способу переконання (наприклад, апеляції до почуттів). Поєднання раціональної та ірраціональної складової аргументативного дискурсу допомагає політику вибудувувати переконливі аргументи, які мають вплив на широку аудиторію.

Встановлено, що мовленнєвий портрет Б. Джонсона характеризується задіянням таких комунікативних стратегій, як стратегія позитивної самопрезентації, стратегія групової ідентифікації та стратегія дискредитації опонента.

Стратегія позитивної самопрезентації у мовленні Б. Джонсона реалізується, головним чином, через використання тактики солідаризації, що полягає у підкресленні єдності із аудиторією. Тактика солідаризації перегукується із стратегією групової ідентифікації. Також в межах стратегії позитивної самопрезентації задіяні тактики акцентування позитивної інформації про себе, яка у дискурс-портреті Б. Джонсона полягає в акцентуванні дій, вчинків, кроків, а не власних емоційних станів та почуттів. Також для політика не є характерною тактика позиціювання.

Стратегія групової ідентифікації полягає у прийнятті адресантом позиції адресата, що у мовленні Б. Джонсона реалізується за допомогою тактики єднання. Зазначена тактика реалізується в мовленні політика за допомогою займенника першої особи множини, а також топонімів, що позначають назви країн, регіонів, міст, та етронімів. Проведений кількісний аналіз встановлює, що групова ідентифікація в мовленні Б. Джонсона відбувається на рівні усієї імперії.

Стратегії дискредитації опонента, що полягає в створенні негативного образу політичного ворога у свідомості аудиторії, реалізується за допомогою тактик засудження, образи, звинувачення (у тому числі у неправдивості), дистанціювання та навішування ярликів. Стратегія дискредитації вербалізується шляхом реалізації в мовленні дихотомії «ми-вони» або «свій-чужий», а також використання слів із негативною конотацією.

Таким чином, проведений аналіз показує, що ці стратегії в мовленні політика не використовуються окремо, а поєднуються та переплітаються. Так, наприклад, ми встановили, що тактика дистанціювання, яка вербалізується за допомогою дихотомії «ми-вони» або «свій-чужий», належить як до стратегії групової ідентифікації, так і до стратегії дискредитації опонента.

ВИСНОВКИ

Лінгвістичний профайл – сукупність мовленнєвих стратегій і тактик, які зумовлюють виникнення мовленнєвих характеристик мовної особистості, які виступають засобом формування певного образу особистості в процесі реалізації її комунікативної діяльності у різноманітних комунікативних ситуаціях. Лінгвісти використовують низку суміжних термінів у роботах, присвячених вивченню дискурсивних портретів: «мовна особистість», «мовленнєва особистість», «мовний портрет», «індивідуальний стиль» та «ідіолект», серед яких найбільший ступінь узагальнення належить терміну «мовна особистість», а інші знаходяться в гіпо-гіперонемічних відносинах.

Мовна особистість – це складний багаторівневий феномен, що виявляється у різноплановому поєднанні навичок та умінь мовного спілкування, що виявляється у використанні одиниць на різних рівнях мови: фонетичному, лексичному, граматичному, синтаксичному та прагматичному. Проведене дослідження спрямоване на виявлення закономірностей на вказаних рівнях, що характеризують мовну особистість видатного політика ХХ століття Бориса Джонсона. Мовна особистість політика реалізується в першу чергу в політичному дискурсі, який розглядається як аргументований обмін думками щодо дотримання певного курсу для вирішення соціально-політичних проблем, основною метою якого є інформування, переконання за допомогою фактів та логіки й уточнення найефективнішого способу вирішення поставлених проблемних питань.

Проведений аналіз встановив, що на лексичному рівні мовна особистість Б. Джонсона виявляється у використанні загальнополітичної, вузько спеціальної політичної лексики, військових термінів та ідеологем. Використання таких лексичних одиниць пов'язано із реаліями життя в аналізованому періоді. За допомогою цих лексичних одиниць політик висловлює основні цінності та

проблеми тогочасного суспільства. Також виявлено, що для мовлення Б. Джонсона є характерним використання емотивних та оціночних одиниць для вираження власного емоційного стану та ставлення до висловленого. На граматичному рівні було виявлено низку специфічних для мовлення Б. Джонсона конструкцій, серед яких найбільш поширеними є складнопідрядні та складносурядні речення, що складаються із більше, ніж двох пропозицій, умовні речення першого та другого типів, спонукальні речення, речення з однорідними членами речення та синтаксично паралельними конструкціями.

Морфологічний рівень виявляє, що у мовленні політика превалюють особові й присвійні займенники першої особи множини та третьої особи множини, що пов'язане із бажанням мовця вибудувати дихотомію «свій-чужий», що є основним засобом вербалізації стратегії єднання та опозиціювання.

Встановлено, що найбільш повторюваним є дієслово деонтичної модальності *will*, яке використовується політиком для вираження його готовності до дій. Варто також відзначити низьку частоту використання модальних дієслів у заперечній формі, що відповідає бажанню політика підкреслювати позитивні, а не негативні твердження.

На стилістичному рівні мовна особистість Б. Джонсона відзначається використанням метафор та синтаксично паралельних конструкцій, анафор, асиндетонів і полісиндетонів та градацій. Політик використовує перераховані стилістичні засоби задля залучення образного мислення аудиторій для більш влучного опису майбутнього.

На прагматичному рівні встановлено, що Б. Джонсон у своїх промовах звертається до комбінації теоретичної та емпіричної аргументації із ірраціональними засобами переконання, що має на меті вплинути на якомога більшу аудиторію.

Для мовленнєвого портрету Б. Джонсона характерна реалізація у мовленні таких комунікативних стратегій, як стратегія позитивної самопрезентації, стратегія групової ідентифікації та стратегія дискредитації опонента. Аналізовані стратегії не використовуються відокремлено одна від одної, вони перегукуються, реалізуються за допомогою суміжних тактик задля ефективної аргументації та впровадження впливу на аудиторію.

SUMMARY

The object of the research is profile of Boris Johnson.

The purpose of the research is identification and description of discursive characteristics of B. Johnson's linguistic profile.

Methods of research. In the work is used descriptive method and method of observing the peculiarities of political speeches in certain situations. In addition, the following methods were implemented: quantitative method (to calculate the use of lexical and grammatical units in speeches), comparative method (to identify characteristics in speeches), method of semantic and stylistic analysis (definition of peculiar speech techniques) and analytical method with rhetorical techniques, analysis (to interpret and summarize communication strategies and tactics used in speeches).

The results of the work and their novelty. The novelty of the work is a comprehensive and comprehensive study of the realization of B. Johnson's linguistic personality at the lexical, grammatical, stylistic levels in a given period of time, as well as identifying individual traits that influence the choice of certain ways of expressing opinions and conveying information to the audience.

The practical significance of the study is that the results can be used in the study of political discourse, in the study of grammatical, lexical and stylistic means used by politicians, and in the study of effective manipulative strategies and tactics in politics.

The material of the study was the public speeches of Boris Johnson. During the study, 84 literary sources on various topics (stylistics, linguistics, linguodidactics, political discourse, etc.) and public speeches by B. Johnson, 5 lexicological sources and 5 illustrative sources were studied. Among the literary sources were processed works. Among the literary sources are materials of the XIX-XXI centuries. Approximately 50 speeches by the writer and the book "The Churchill Factor: How One Man Made History" have been edited.

The relevance of the study is due to the general anthropocentrism of modern research and is explained by the outstanding personality of B. Johnson as a politician and writer.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бадмаев Б.Ц. Психология обучения речевого мастерству / Б.Ц. Бадмаев. - М.: ВЛАДОС, 1999. - 224 с.
2. Банина Н.В. Основы теории и практики стилистики английского языка / Н.В. Банина, М.В. Мельничук, В.М. Осипова. – М., 2017. – 136 с. 3. Баранов А.Н. Парламентские дебаты: традиции и новации / А.Н. Баранов, Е.Г. Казакевич. – М.: Знание, 1991. – 63 с.
4. Бахтин М.М. Проблема речевых жанров / М. М. Бахтин // Эстетика словесного творчества. – М.: Искусство, 1979. – С. 237– 280.
5. Бацевич Ф.С. Основы коммуникативной лингвистики: Учебник / Ф.С. Бацевич. - М.: Академия, 2004. - 344 с.
6. Белова А.Д. Лингвистические аспекты аргументации / А.Д. Белова. – К.: Логос, 2003. – 304 с.
7. Богин Г.И. Современная лингводидактика / Г.И. Богин. – Калинин: Калинин. гос. ун-т, 1980. - 61 с.
8. Бочарова Э.А. Политический дискурс как средство манипуляции сознанием: на материале президентских предвыборных кампаний в России и США 2007 - 2008 гг.: Дис. ... канд. филол. наук. 10.02.19 / Э.А. Бочарова. – Белгород, 2013. – 232 с. 9. Буряковская А. Лексические особенности языка политики / А. Буряковская, Т. Туркова // Известия Тульского государственного университета. Гуманитарные науки. – Тула, 2009. - [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/leksicheskie-osobennosti-yazyka-politiki/viewer>
10. Вайсгебер Й.Л. Родной язык и формирование духа / Й.Л. Вайсгебер // Пер. с нем. 2-е изд., испр. и доп. - М.: Едиториал УРСС, 2004. - 232 с.
11. Васильев Л.Г. Прагматика аргумента: коммуникативный подход / Л.Г. Васильев. - Тверь: Тверской лингвистический меридиан, 1999. - 350 с.

12. Виноградов В.В. Стилистика. Теория поэтической речи. Поэтика / В.В. Виноградов. – М., 1963. – 259 с. 13. Городникова М.Д. Лингвистика текста и обучение ознакомительному чтению в средней школе: Пособие для учителя / М.Д. Городникова, Н.И. Супрун, Э.Б. Фигон и др. - М.: Просвещение, 1987. - 160 с.

14. Деренчук Н.В. Мовний портрет сучасного українського політика : дис. ... кандидата філол. наук: 10.02.01 – Українська мова / Н.В. Деренчук. – Луцьк: Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки, 2018. – 228 с.

15. Долинин К.А. Интерпретация текста / К.А. Долинин. – М.: КомКнига, 2010. – 304 с.

16. Зернецький П.В. Типові та особистісні риси дискурс-портрету британських політичних діячів / П.В. Зернецький, Г.Л. Рябоконт // МАГІСТЕРІУМ. - Випуск 37. Мовознавчі студії. – 2009. - С. 37-41.

17. Знак Ю.Э. Актуализация концепта «война» в идиостиле Б. Джонсона (на материале речей 1940 и 1949 гг.) / Ю.Э. Знак. - [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://mgimo.ru/upload/iblock/35c/realization-of-war-concept-in-w-churchill-idiostyle-analysis-based-on-1940-1949-speeches.pdf>

18. Иванцова Е.В. Феномен диалектной языковой личности / Е.В. Иванцова. – Томск, 2002. – 323 с.

19. Иссерс О.С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи. – М.: УРСС, 2006. – 284 с. 20. Карамова А.А. Структура политического дискурса // Современные проблемы науки и образования. – № 2.– 2014. - [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=12421>

21. Карасик В.И. Структура институционального дискурса / В.И. Карасик // Проблемы речевой коммуникации. — Саратов: Изд-во саратовского университета, 2000. — С.25—33.

22. Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В.И. Карасик – Волгоград: Перемена, 2002. – 477 с.

23. Караулов Ю.Н. Русский язык и языковая личность / Ю. Н. Караулов. – М.: Издательство ЛКИ, 2010. – 264 с. 24. Кашкорова Г.П. Риторика / Г.П. Кашкорова, Л.А. Гольшкіна, Н.В. Отургашева // Учебное пособие НГТУ. – Новосибирск: Изд-во НГТУ, 2008. – 232 с. - [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://aur.ru/library/ritorika-osnovy-teorii/5327> 25. Клобукова Л.П. Структура языковой личности на разных этапах ее формирования / Л.П. Клобукова // Язык, сознание, коммуникация. – М., 1997. – С. 70-77.

24. Коткова Л. Ідіостиль, індивідуальний стиль і Ідіолект: Проблеми Розмежування / Л. Коткова. – 2012. – [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Nzfn_2012_2_8.

25. Кравченко В.И. Графология: характер по почерку. Учебно-методическое пособие / В.И. Кравченко. - Санкт-Петербург, 2006. - [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.bnti.ru/showart.asp?aid=973&lvl=01.02.06>.

28. Красавский Н.А. Эмоциональные концепты в немецкой и русской лингвокультурах: Монография / Н.А. Красавский. – М.: Гнозис, 2008. – 374 с.

29. Красных В.В. Этнопсихолінгвістика і лінгвокультурологія / В.В. Красных. – М.: Гнозис, 2002. – 284 с.

31. Куранова С. І. Основи психолінгвістики : навч. посіб. / С. І. Куранова. – К.: ВЦ «Академія», 2012. – 208 с.

32. Куранова С. І. Жанрові параметри створення дискурс-портрета публічної мовної особистості / С. І. Куранова // Магістеріум. Мовознавчі студії. - 2017. - Вип. 66. - С. 47-50.

33. Мамаева С.В. Речевой портрет коллективной языковой личности школьников 5-7 классов: дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01 / С.В. Мамаева. – Лесосибирск, 2007. – 202 с.

34. Мороховский А.Н. Стилистика английского языка / А.Н. Мороховский, О.П. Воробьева, Н.И. Лихошерст, З.В. Тимошенко – К.: Вища школа, 1984. — 241 с.

35. Нугаева Л.Р. Стратегия самопрезентации в политическом дискурсе: гендерный аспект / Л.Р. Нугаева // Вестник КГУ им. Н.А. Некрасова. - №3. – 2010. – С. 175-178.

36. Переверзев Е.В. Политический дискурс: многопараметральная модель / Е.В. Переверзев, Е.А. Кожемякин. - [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://core.ac.uk/download/pdf/287914719.pdf>

37. Пищальникова В.А. Проблема идиостиля. Психолингвистический аспект / В.А. Пищальникова. – Барнаул, 1992. – 73 с.

38. Поляренко В.С. Мова і культура: взаємодія та співіснування. риси характеру українського народу як складова національної культури / В.С. Поляренко // «Молодий вчений». - № 5 (20). – 2015. - С. 8-10.

40. Попова Е.А. Культурно-языковые характеристик политического дискурса (на материале газетных интервью): Дис. ... канд. филол. наук. / Е.А. Попова – Волгоград, 1995. – 236 с.

41. Прохоров Ю.Е. Действительность. Текст. Дискурс / Ю.Е. Прохоров. – М.: Гос. ин-т рус. яз. им. А. С. Пушкина, 2003. – 266 с.

42. Романова Т.В. Интернет-анализ политического дискурса / Т.В. Романова // Язык. Текст. Дискурс: Научный альманах Ставропольского отделения РАЛК. – Вып. 5. – Ставрополь: Изд-во ПГЛУ, 2007. – С. 177-189. 43. Румянцева Е. А. Стратегии и тактики речевого убеждения (на материале речи Президента Украины Петра Порошенко в Конгрессе США) / Е. А. Румянцева // Записки з

романо-германської філології. – 2014. – Вип. 2. – С. 94-104. – [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://nbuv.gov.ua/UJRN/zrgf_2014_2_15

44. Садыкова Н.А. Тактика самопрезентации в персональном и институциональном дискурсах: автореферат дис. ...канд. филол. н., 10.02.01 / Н.А. Садыкова. – Уфа, 2012. – 28 с.

45. Салахова А.Г. Лингвоперсонологический подход в исследовании профессиональной языковой личности / А.Г. Салахова // Филологические науки. Вопросы теории и практики. – Тамбов, 2015. – № 8 (50). – С. 159–162.

46. Ставицька Л.О. Про термін ідіолект / Л.О. Ставицька // Українська мова. – Київ, 2009. – № 4. – С. 3–17.

47. Стернин И.А. Введение в речевое воздействие / И.А. Стернин. – Воронеж, 2001. – 252 с.

48. Суханов Ю.Ю. Политический дискурс как объект лингвистического анализа / Ю.Ю. Суханов // Вестник РУДН. Серия: Теория языка. Семиотика. Семантика. - 2018. - Т. 9. - № 1. . -С. 200—212.

50. Ухванова-Шмыгова И.Ф. Методология исследования политического дискурса. Актуальные проблемы содержательного анализа общественно-политических текстов / И.Ф. Ухванова-Шмыгова. – Минск: Технопринт, 2002. – 341 с. – [Электронный ресурс] – Режим доступа:<https://elib.bsu.by/bitstream/123456789/40695/1/%D0%92%D1%8B%D0%BF%D1%83%D1%81%D0%BA%203.pdf>

51. Фанян Н.Ю. Многомерность аргументации: проекция на лингвистическую область / Н.Ю. Фанян. — Краснодар, 2000. – 234с.

52. Халатян А.Б. Предвыборный дискурс: жанровое своеобразие и специфика языкового воплощения (на материале текстов предвыборных кампаний 2008 г. в России и США). Дисс. ... канд. филол. наук. / А.Б. Халатян. – Ставрополь, 2011. – 267 с.

53. Цуциева М. Г. Персуазивность языковой личности политика / М.Г. Цуциева // Политический дискурс в парадигме научных исследований: сб. статей международной научной конференции. – Тюмень, 2014. – С. 74–78.

54. Чернышева Т.А. Идиостиль: лингвистические контуры изучения / Т.А. Чернышева // Вестник Череповецкого государственного университета. Филология. - №1. – 2010. - [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/idiostil-lingvisticheskie-kontury-izucheniya>

55. Чернявская В.Е. Дискурс власти и власть дискурса: проблемы речевого воздействия / В.Е.Чернявская. — М.: Флинта, 2006. — 130 с.

56. Чудинов А.П. Политическая лингвистика: учеб. пособие / А.П. Чудинов. – М.: Флинта: Наука, 2006. – 252 с.

57. Шаховский В.И. Лингвистическая теория эмоций / В.И. Шаховский. - М., 2008. – 416с.

58. Шейгал Е.И. Семиотика политического дискурса / Е.Шейгал. — М.: Гнозис, 2004. — 326 с.

59. Ширяев Н.С. Коммуникативные стратегии репрезентации национальной идентичности в политическом медиадискурсе: дисс. ... канд. филол. н., 10.02.19 / Н.С. Ширяев. – Саратов, 2017. – 195 с.

60. Шляхов В.И. Текст в коммуникативном пространстве: монография / В.И. Шляхов, Л.Н. Саакян. - М., 2015. - 234 с.

61. Шмелёва Т.В. Модель Речевого жанра / Т.В. Шмелёва // Жанры речи. - Вып 1. - Саратов: ГосУНЦ «Колледж», 1997. -С. 88-98.

62. Acts of union (1800). – [Electronic source] – Access mode: <https://www.parliament.uk/globalassets/documents/heritage/articlesofunion.pdf>

63. Apter D.E. Political Discourse / D.E. Apter // International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences. – 2001. – [Electronic source] – Access mode: <https://www.sciencedirect.com/referencework/9780080430768/international-encyclopedia-of-the-social-and-behavioral-sciences>

64. Bhatia V.K. *Analysing Genre: Language Use in Professional Settings* / V.K. Bhatia. – London: Longman, 1993. – 246 p.
65. Brown G. *Discourse analysis* / G. Brown, G. Yule. – Cambridge: Cambridge University Press, 1983. – 283 c.
66. Dijk T. A. van. *The study of discourse* / Teun A. van Dijk // *Discourse as structure and process*. – London : SAGE Publications, 1997. – Vol. 1. – P. 1–34.
67. Dijk T. *What is Political Discourse Analysis?* / Teun A. van Dijk. – P. 11-52. – [Electronic source] – Access mode: <http://www.discourses.org/OldArticles/What%20is%20Political%20Discourse%20Analysis.pdf>
68. Dijk T.A. *Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction* / T.A. van Dijk. — London: Sage Publications, 1997. – 414 p.
69. Eggins S. *Genres and registers of discourse* / Susanne Eggins, J. R. Martin // *Discourse as structure and process*. – London : SAGE Publications, 1997. – Vol. 1. – P. 230–256.
70. Fairclough N. *Critical discourse analysis* / N.Fairclough, R.Wodak // *Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction*. — Volume 2. — London: Sage. — PP. 258—284.
71. Griffiths P. *An Introduction to English Semantics and Pragmatics* / P. Griffiths. – Edinburgh: Edinburgh University Press, 2006. – 193 p.
72. Harris Z. *Discourse analysis* / Z. Harris. // *Language*. – 1952. – №28. – C. 1–30.
73. Lakoff R.T. *Persuasive Discourse and Ordinary Conversation, with examples of advertising* / R.T. Lakoff // *Analyzing Discourse: Text and Talk*. – Georgetown University Press, 1982. – P. 25-42.
74. McLeod J.M. *The expanding boundaries of political communication effects* / J.M. McLeod, G.M. Kosicki, D.M. McLeod // *Media Effects: Advances in Theory and Research*. - Hillsdale, NJ: Erlbaum, 1994. – P. 154-174.

75. Morik K. Überzeugungssysteme der Künstlichen Intelligenz: Validierung vor dem Hintergrund linguistischer Theorien über implizite Äusserungen / K. Morik. - Tübingen, 1982.

76. Nöth W. Symmetries and Asymmetries between Positive and Negative Emotion words / W. Nöth // Proceedings of the Conference of the German Association of University Professors of English. – Vol. XIII. – Tübingen: Max Niemeyer, 1992. – P. 72-88.

77. Pedro. E.R. Discourse Analysis / E.R. Pedro. - Lisbon: Colibri Editions, 1997. – P. 201-208.

78. Stepanyan L. Stylistic Peculiarities of Political Speeches in English and Armenian / L Stepanyan. – [Electronic source]. – Access mode: http://publications.yasu.am/wp-content/uploads/2015/12/Lilit_Stepanyan.pdf

79. The Treaty (act) of the Union of Parliament (1706). – [Electronic source]. – Access mode: <http://www.scotshistoryonline.co.uk/union.html>

80. Vi-Thong N.A Comparative Analysis on Metaphoric Strategies in Presidential Inaugurals of Barack Obama and Donald Trump / N. Vi-Thong. - [Electronic source]. – Access mode: https://www.researchgate.net/profile/Vi_Thong_Nguyen/publication/326755818_A_Comparative_Analysis_on_Metaphoric_Strategies_in_Presidential_Inaugurals_of_Barack_Obama_andDonald_Trump/links/5b9a661b299bf13e602a6199/A-Comparative-Analysis-on-Metaphoric-Strategies-in-Presidential-Inaugurals-of-Barack-Obama-andDonald-Trump.pdf

81. Von Wright G. H. An Essay in Modal Logic / G. H. Von Wright. – Amsterdam: North Holland, 1951. – 90 p.

82. Wodak, R. Mediation between discourse and society: assessing cognitive approaches in CDA / R.Wodak // Discourse and society. — 2006. — № 8. — P. 181.

83. Yates J. Explicit and implicit Structuring of Genres in Electronic Communication: Reinforcement and Change of Social Interaction / J. Yates, W.J.

- Orlikowski, K. Okamura // Organization Science. – 1999. – Vol.10 (1). – P. 83-103.
84. Zhang J. A Semantic Approach to the English Modality / J. Zhang // Journal of Language Teaching and Research. – 2019. – Vol.10. – № 4. – P. 879-885.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛІ

85. Лингвистический энциклопедический словарь / гл. ред.В.Н. Ярцева. – М.: «Советская энциклопедия», 1990. – [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://tapemark.narod.ru/les/>
86. Літературознавча енциклопедія: у 2 т. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. — К.: ВЦ «Академія», 2007. — Т. 1: А — Л. — 608 с.
87. Cambridge Dictionary Online – [Electronic source]. – Access mode: <https://dictionary.cambridge.org/>
88. Crystal D. A dictionary of linguistics and phonetics / D. Crystal. – Oxford: Basil Blackwell, 1991. – 560 p.
89. Merriam-Webster – [Electronic source]. – Access mode: <https://www.merriam-webster.com/>

СПИСОК ДЖЕРЕЛІ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

90. Boris Johnson. The Prime Minister's Levelling Up speech. [Electronic source]. Access mode: <https://www.gov.uk/government/speeches/the-prime-ministers-levelling-up-speech-15-july-2021>
91. Boris Johnson COP26 Climate Summit Glasgow Speech. [Electronic source]. Access mode: <https://www.rev.com/blog/transcripts/boris-johnson-cop26-climate-summit-glasgow-speech-transcript>
92. UK Boris Johnson UN General Assembly. [Electronic source]. Access mode: <https://www.theguardian.com/politics/2021/nov/23/boris-johnsons-much-criticised-speech-to-the-cbi-in-full>
93. UK Boris Johnson UN General Assembly 2021. [Electronic source]. Access mode: <https://www.rev.com/blog/transcripts/uk-boris-johnson-un-general-assembly-2021-speech-transcript>

94. Boris Johnson [Electronic source]. Access mode:
<https://www.aljazeera.com/news/2019/12/13/transcript-boris-johnsons-election-victory-speech-in-full>